

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

*Mieli skaitytojai, autoriai, rėmėjai,
Sveikiname jus su naujų mokslo metų pradžia!
„Mokslo Lietuva“ sutinka 35-ąsias leidimo metines.
Norint tęsti leidybą, būtina jūsų visų parama.
Lietuvos mokslininkų sąjunga
Su rugseju, su Mokslo ir žinių diena*

LIETUVOS MOKSLININKŲ TARPTAUTINIS PRIPAŽINIMAS

VILNIAUS UNIVERSITETO PROFESORĖ GRAŽINA TAUTVAIŠIENĖ IŠRINKTA TARPTAUTINĖS ASTRONOMŲ SAJUNGOS VICEPREZIDENTE

Rugpjūčio 6–15 d. Keiptaune (PAR) vykusioje Tarptautinės astronomų sąjungos (TAS) generalinėje asamblėjoje garsi Lietuvos astronomė, Molėtų astronomijos observatorijos vadovė, Vilniaus universiteto Teorinės fizikos ir astronomijos instituto profesorė Gražina Tautvaišienė išrinkta šios įtakingos organizacijos viceprezidente. Per daugiau nei šimtmečio organizacijos gyvavimo laikotarpį pirmą kartą viceprezidente tapo mokslininkė iš Baltijos šalių. Būsimuoju TAS prezidentu išrinktas Nobelio premijos laureatas prof. Brianas Schmidtas iš Australijos.

„Labai džiaugiuosi, kad per ilgametę TAS istoriją pirmą kartą buvo pastebėta ir Lietuva. Nekantrauju dirbti kartu su žymiaisiais pasaulio astronomais. Ypač su Nobelio premijos laureatu prof. B. Schmidtu“, – pažymi prof. G. Tautvaišienė. Su juo profesorė yra pažįstama jau dvylika metų – nuo tada, kai buvo išrinkta Tarptautinės fundamentaliosios ir taikomosios fizikos sąjungos viceprezidente. Po trejų metų prasidėsiančioje TAS

prezidento kadencijoje prof. B. Schmidtas pakeis garsų šveicarų mokslininką prof. Willy Benzą.

Prof. G. Tautvaišienė viceprezidento pareigas eis šešerius metus. Jai buvo patikėta globalaus antžeminių ir kosminių tyrimų koordinavimo sritis, taip pat Jaunųjų TAS narių darbo grupės veiklos kuravimas. „Pagrindinis mano, kaip viceprezidentės, tikslas – dirbti Lietuvos ir pasaulinės astronomų bendruomenės labui. Savo veikla prisidėsiu prie tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo, konferencijų apie naujus astronomijos tyrimų projektus ir technologinę plėtrą organizavimo. Nemažai energijos prireiks, kuruojant Jaunųjų TAS narių darbo grupės veiklą. Jaunimas susiduria su tikrai daug iššūkių: tai apima karjerą akademinėje bendruomenėje ir pramonėje, mobilumą, psichologinį ir finansinį saugumą, skaidrumą, geografinę padėtį ir lyčių pusiausvyrą“, – vardija mokslininkė.

Be to, prof. G. Tautvaišienė deleguota į prestižinio apdovanojimo „Gruber

Cosmology Prize“ komiteto narių septynetą. Ši TAS ir Gruberio fondo įsteigta premija kasmet įteikiama vienam ar keliems bet kurios tautybės mokslininkams, dirbantiems astronomijos, fizikos, matematikos ar mokslo filosofijos srityse, už mokslo pažangą suprantant Visatą. Be šių veiklų, profesorės laukia ir daugelis kitų darbų, kuriuos kolektyviai vykdė TAS valdyba. Tarptautinė astronomų sąjunga (angl. The International Astronomical Union) yra tarptautinė astronomų profesionalų organizacija, koordinuojanti astronomijos mokslinius tyrimus ir priimanti pagrindinius su astronomija susijusius sprendimus. Tai – svarbiausia pasaulinė astronomus vienijanti organizacija, kuriai priklauso astronomai iš daugiau kaip 100 pasaulio šalių. Ji buvo įsteigta 1919 m. ir per šį daugiau kaip šimtmečio laikotarpį pirmą kartą viceprezidente buvo išrinkta mokslininkė iš Baltijos šalių. Dar dviejų naujų viceprezidentų pareigos buvo patikėtos mokslininkams iš Čilės ir Pietų Afrikos.

Vilniaus universiteto profesorė
Gražina Tautvaišienė išrinkta Tarptautinės
astronomų sąjungos viceprezidente

ŠIAME NUMERYJE

- Pasitinkame naujus mokslo metus** ● 2 p.
- Grimasos** ● 2, 4 p.
- Netikri rinkimai** ● 3 p.
- Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai** ● 3–4 p.
- Kovo 11-osios Akto signataro žodis** ● 4–5 p.
- Kviečiame į diskusiją apie akademinę laisvę** ● 5 p.
- Nauji tyrimai** ● 5–8 p.
- Gimtadienio proga sveikiname akademinę Grasildą Blažienę** ● 8 p.
- Tautos istorijos puslapiai** ● 9–11 p.
- Kvietimai į mokslo ir kultūros renginius** ● 11 p.
- Vilniaus universitetas šventė Rugsėjo 1-osios eisenos 30-metį** ● 12 p.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOJE

Mokytojus pasieks metodinė medžiaga, skirta dirbti pagal atnaujintas programas

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

Pasitinkant naujus mokslo metus, parengta metodinė medžiaga, padėsianti mokytojams lengviau pasiruošti pamokoms pagal atnaujintas bendrojo ugdymo programas. Šiais mokslo metais pagal jas bus dirbama ne tik nelyginėse, bet ir lyginėse klasėse. Metodinę medžiagą sudaro išsamūs ugdymo planų pavyzdžiai su nuorodomis į šaltinius, dalyko mokytojų asociacijų parengta metodinė medžiaga, nemokamos skaitmeninės mokymo priemonės, valstybinių brandos egzaminų pavyzdžiai. Visa ši medžiaga dar bus pildoma ir atnaujinama. „Mokytojai gali naudotis jau anksčiau ir naujai išleistais vadovėliais bei metodine

medžiaga. Toms klasėms, kurių vadovėlių pagal atnaujintas bendrąsias programas leidyklos dar nebus spėjusios išleisti, Nacionalinė švietimo agentūra parengė metodinę medžiagą įvairių dalykų naujoms temoms, kurių nėra vadovėliuose, mokyti“, – rugpjūčio 27 d. konferencijoje sakė švietimo, mokslo ir sporto ministrė Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė.

Parengtą medžiagą mokytojai jau gali pasiekti www.emokykla.lt, artimiausiu metu ji bus išsiųsta mokykloms. Duomenys, pirmuoju etapu parengti 5–12 klasių mokytojams, pasieks dalykų mokytojus ir per elektroninius dienynus. Rudens pradžioje tokios atmintinės rengiamos pradinėjų klasių ir kitų dalykų mokytojams. Rugsėjo pirmąją savaitę bus paskelbti valstybinių brandos egzaminų pavyzdžiai.

2023–2024 m. jau išleisti 107 nauji vadovėliai, leidyklos šiemet planuoja dar 19. 2023 m. ir 2024 m. vadovėliams įsigyti skirta po 23–24 milijonus eurų. Tai yra dvigubai dau-

giau, negu buvo skiriama prieš tai. Šiemet mokytojams taip pat bus pateikti tie ankstesnių leidimų vadovėlių puslapiai, kuriais vis dar galima remtis rengiantis pamokoms, ir nauji leidyklų konspektai, kuriuos pagal poreikį galima įsigyti, kol laukiama naujų vadovėlių.

Nuo rugsėjo 2 d. mokytojus ir mokinius pasitiko atsinaujinęs švietimo portalas emokykla.lt, kuriame atsirado užduočių bankas. Jame mokytojai galės komplektuoti ir paskirti užduotis savo mokiniams, matyti mokinių sprendimo rezultatus. Portale iš esmės pakeista skaitmeninių išteklių dalis, sukurtas virtualusis asistentas, patobulintos paieškos galimybės. Užduočių bankas šiemet papildytas daugiau nei 7 tūkstančiais naujų užduočių, skirtų ir mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Mokytojais čia ras EdTech projekto įgyvendinimo metu sukurtų simuliacijų, vaizdo pamokų, žemėlapių, edukacinių žaidimų, užduočių ir kito skaitmeninio turinio. Portale bus skelbiamas naujas įrankis hibridiniam, nuo-

toliniam ir mišriam mokymui organizuoti – Plan@. Tai pamokų pavyzdžiai ir scenarijai su mokymo turiniu, užduotimis ir kita naudinga medžiaga mokytojui ir mokiniui, bus galimybė mokytojui pačiam susikurti pavyzdines pamokas.

Aktualijos mokytojams dalykininkams bus pristatytos nuotolinėse NŠA organizuojamose konsultacijose mokytojams ir mokyklų vadovams. Konsultacijos prasidės rugpjūčio 28 dieną ir tęsis visą rugsėjo mėnesį. Daugiau informacijos skelbiama Nacionalinės švietimo agentūros puslapyje.

Kaip jau skelbta anksčiau, nuo rugsėjo 1 d. visiems pagal atnaujintas programas dirbsiantiems mokytojams didinamas mokytojo pareiginės algos koeficientas dėl veiklos sudėtingumo arba 20 proc. ilginamas laikas, skirtas pasiruošti pamokoms. Iš viso nuo rugsėjo 1 d. mokytojų darbo užmokesčio fondas didėja 15,5 proc. Tai jau antrasis didinimas šiais metais – 10 proc. didėjo nuo sausio. Šaltinis: www.alkas.lt

ŠVIETIMO SISTEMA UŽSIMERKIA PRIEŠ KLAIDAS, LEMIANČIAS ABITURIENTŲ ATEITĮ

Seimo narės prof. habil. dr. Vilijos Targamadzės pranešimas

Reiškiame susirūpinimą dėl Lietuvos švietimo sistemoje kylančių problemų. Besikartojančios klaidos Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP), valstybinių brandos egzaminų organizavime ir vertinime kelia stresą mo-

kiniams, tėvams ir mokytojams. Dėl klaidų, padarytų skaitmeninant valstybinių brandos egzaminų rezultatus, pasikeitė abiturientų egzaminų galutiniai rezultatai. Du abiturientai neišlaikė brandos egzamino, o trys abiturientai prarado galimybę stoti į universitetus. Dalies dešimtokų, laikusių lietuvių kalbos ir literatūros dalį raštu, teksto kūrimo užduoties darbai nebuvo pateikti į vertinimo sistemą. Nepasirengta ir atnaujintų bendrųjų programų įgyvendinimui: vėluojama parengti vadovėlių ir metodinę medžiagą, skaitmeninio ugdymo turinį. Nerimą kelia ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Nacionalinės švietimo agentūros nepasirengimas spręsti kylančias problemas.

Būtinai, inicijuojant ugdyme pokytį, sisteminiis požiūris, įvertinant galimus pozityvius, negatyvius aspektus, išryškinant rizikas, parengiant pokyčio įgyvendinimo planą ir pagrindžiant išteklius. Taigi, tam dera pasitelkti švietimo ekspertus, mokslininkus, praktikus, o ne dirbti susikurtame burbulė. Nepasirengus įgyvendinti pokyčius, rizikuojama pakenkti ugdymo dalyviams – ypač ugdytiniams.

Siekiant išsiaiškinti šių nesėkmių priežastis, kreiptasi į Nacionalinę švietimo agentūrą, prašant paaiškinti, kas Nacionalinėje švietimo agentūroje yra atsakingas už šias klaidas, kaip bus įvertinta jų veikla ir kompetencijos. Kokių priemonių bus imtasi,

siekiant užtikrinti, kad panašios klaidos nepasikartotų ateityje? Taip pat paprašyta pateikti planą, kaip bus siekiama ištaisyti pastebėtas klaidas.

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, Nacionalinei švietimo agentūrai siūlome atlikti išsamią klaidų analizę, įvertinti, kaip tokios klaidos galėjo atsirasti, kodėl jos nebuvo pastebėtos ir ištaisytos laiku, įdiegti griežtesnes kontrolės priemones, siekiant užtikrinti egzaminų vertinimo kokybę ir patikimumą, sukurti darbo grupę, kuri teiktų rekomendacijas dėl švietimo sistemos tobulinimo ir pokyčių įgyvendinimo bei kt.

GRIMASOS

Seimo Liberalų sąjūdžio frakcijos džiaugsmas:

„Seimas pritarė 22 metus brandintam liberalų projektui įteisinti naminukę“

Liberalų pastangomis atšauktas dar nuo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo Lietuvoje galiojantis draudimas virti tradicinę naminę degtinę. Nuo šiol naminukės savo klientams galės pagaminti kaimo turizmą vystantys ūkininkai – ne daugiau kaip 100 litrų per metus. Samanės įteisinimo projektą atgaivinęs Seimo Liberalų sąjūdžio frakcijos seniūnas Eugenijus Gentvilas primena, kad dar 2002 m. rugsėjo 10 d. liberalizuoti naminukės gamybą projektu siūlė liberalė Dalia Teišerskytė: „Dar niekada nemačiau, kad draudimu mes ką nors panaikintume. Draudimu mes nepanaikiname prostitucijos, nepanaikiname korupcijos, nepanaikiname nusikalstamumo, nepanaikiname rūkymo, degtinės gėrimo ir taip toliau. Aš manau, kad visur reikia įvesti kultūrą, buitines kultūras, vartojimo kultūrą.“

D. Teišerskytės pastebėjimai dabar yra ne mažiau svarbūs nei anuomet, pastebi E. Gentvilas. „Imperatorė Jekaterina II panaikino tradicinį ir kultūringą naminukės vartojimo būdą ir įvedė valstybės monopolį. Po to okupuotoje Lietuvoje paplito rusiška praktika svaigintis fabrikine degtine. Šiuo projektu šiandien atmetėme dar okupantų primestą vartojimo būdą ir atgaiviname tradicinį lietuvišką gastronominį paveldą“, – teigia E. Gentvilas. Pagal Seime priimtą Alkoholio kontrolės įstatymą, kaimo turizmo paslaugas teikiantys ūkininkai savo sodyboje galės gaminti ne didesnės kaip 65 tūrio proc. koncentracijos alkoholinius gėrimus, pripažintus tautiniu paveldu.

Varyti tradicinę degtinę, perėmus dar iš baltų genčių praktikų, teisę turėjo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės gyventojai. Vė-

liau samanę draudė Rusijos imperija, Lietuvos pirmoji respublika, okupacinė sovietų valdžia, Lietuvos antroji respublika. 2003 m. Seimas nusprendė priešingai, nei kad siūlė D. Teišerskytė, ir dar labiau sugriežtino

tvarką, įvesdamas baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą stiprių namų gamybos alkoholinių gėrimų gamybą. Parengta pagal Seimo pranešimą

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos reikalavimas universitetams

Naujausias šios biudžeto išlaikomos radikalios ideologinės kontoros reikalavimas universitetams – apgyvendinti studentus bendrabučiuose pagal jų tikrąją biologinę, o pagal išvaizdą lytį: jeigu vaikas jaučiasi mergina, turi gyventi su merginomis.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarny-

ba turėtų rūpintis realios diskriminacijos atvejais. Tos diskriminacijos Lietuvoje yra daugiausia dėl tokių dalykų, kaip amžius ar fizinė negalia. Bet tarnybos „Facebook“ paskyra ir pasisakymai žiniasklaidoje rodo, kad jos darbotvarkėje svarbiausia – kovoti už mažumų išlaisvinimą ir visokias naujas

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Jonas Jasaitis

Netikri rinkimai – netikri rinkėjai

Todėl iš karto buvo pasikėsinta į vieną svarbiausių sričių – valstybinę kalbą. Nors puikiai žinoma, kad jokia kita valstybė negali reikalauti, kad būtų keičiama Konstitucijoje įtvirtinta lietuvių kalbos abėcėlė, balsavime dėl trijų svetimų raidžių įvedimo dalyvavo ir Konstituciją pažeidė tiek „pozicijos“, tiek ir „opozicijos“ atstovai. Todėl dabar jau turime situaciją, kai daugėja lyg ir lietuviškai parašyto teksto, kurio nebeįmanoma išarti. Daugybę asmenvardžių ir vietovardžių, parašytų lietuviškuose tekstuose, galima perskaityti, tik pasitelkus kitų kalbų (anglų, lenkų, vokiečių, italų ir kt.) žodynus. Lietuvos televizijos stočių diktoriai puikiai taria angliškus žodžius, bet skaitydami lietuviškus tekstus daro gausybę elementarių kirčiavimo ir balsių tarimo klaidų. Ne tik Vilniuje, bet ir kitose Lietuvos gyvenvietėse pilna svetimomis kalbomis parašytų įmonių ir įstaigų bei renginių pavadinimų be jokio lietuviško vertimo. Vieną iš seniausių ir turtingiausių pasaulio kalbų (turinčią vienuolika milijonų žodžių) patys stumiami į užribį.

Kas dešimtas Lietuvos gyventojas – ne lietuvis: toks staigus kitakalbių pagausėjimas įvyko per pastaruosius ketverius metus. Kitų kalbų mokėjimas judriame pasaulyje yra didžiulė vertybė, bet gimtosios kalbos praradimas – nepataisomas nuostolis asmenybei. Milžiniška lietuvių emigracija lėmė kelių tūkstančių lietuviškų mokyklų uždarymą: švietimo sistema neteko daugybės pedagogų, o tautinės švietimo koncepcijos vizija virto tik skaudžiu Sąjūdžio laikų prisiminimu. Matome tebesitęsiantį regionų tuštėjimą, kurio niekaip negalime kompensuoti daugiau kaip penkių dešimčių lietuviškų bendruomenių atsiradimu kituose žemynuose. Netekome didžiulio skaičiaus aktyviausių ir labiausiai kvalifikuotų specialistų. Eiles pas gydytojus lėmė ir tai, kad Lietuvos universitetuose išugdytus medikus iššvaistėme po visą Europos Sąjungą ir už jos ribų. Nepaisant visų reklamuojamų vidutinės algos didinimų, esame šešti nuo galo Europos Sąjungoje pagal gaunamą atlyginimą.

Štai ir praėjo tie ketveri metai, kai lyg ir galima atsikratyti tų, kuriuos karantino sąlygomis išsirinko 40 proc. rinkėjų, sugebėjusių pakilti nuo sofos ir balsavusių už tuos, „kaip visada“. Nors visokių aplinkybių buvome veikiami per praėjusius nepriklausomybės metus, bet tokios slykščios Seimo sudėties dar niekada neturėjome. Gal, duok Dieve, ir neturėsime. Matome, kaip skuba tie, kurie didžiausias niekšybes vykdė, užimdami Seimo ir Vyriausybės narių vietas. Greičiausiai ir jie nujaučia, kad tokio palankaus laiko nusikalstamai veikai tęsti nebebus.

Dar niekada iki šiol nebuvo tokio korupcijos lygio, kokį matėme per pastaruosius ketverius metus. Kažkas „pralošė“ keturiasdešimt milijonų, skirtų „nacionalinio stadiono“ statybai, bet azartinį lošimų kontrolės tarnybų atstovai aiškina, kad viskas vyko pagal taisykles: dokumentai – tvarkingi, pasirašyti ir antspauduoti, todėl jokio poreikio juos tikrinti nebuvo. Tai patvirtina ir bankų atstovai, ir darbų vykdytojai. **Tik tų darbų, kurie turėjo būti atlikti, nėra.** O įdomiausia tai, kad tas vadinamasis „lošėjas“ ramiausiai išleistas iš sulaikymo vietos. Ar prisimenate tokią praktiką, kad teisėsaugininkai įtariamiesiems, net neįpusėjus bylos, suteiktų atostogas, pavyzdžiui, į Italiją?

Kažkuris iš labai atsakingas pareigas einančių politikų per trumpą laiką susikrovė šimtus milijonų, bet ramiai kartojo, kad visa tai yra sutuoktinio veikla, kuria šeimos nariai niekada nesidomėjo. Prestižinėje sostinės priemiesčio vietoje išaugo trys prabangios sodybos, bet dokumentuose nurodyta, kad tai – tik vienas kuklus namelis, kažkokios dirbtuvėlės... Tokių išradimų vaizdų net cirke neišvystume. Atsitiktinai išryškėjo, kad lyg ir eilinis Seimo narys (ne ministras, ne privatizuojamos kompanijos vadovas) jau yra susikūręs pelningą verslą keliose užsienio valstybėse. O juk galėjo ir neišryškėti, jei ne artėjantys rinkimai, kai tokios

sensacijos tampa naudingos konkurentams.

Dabartinis Seimas nuo pat savo veiklos pradžios prarado moralinį ir kultūrinį autoritetą. Užtuot sprendusi seniai pribrendusius ekonomikos, švietimo, sveikatos apsaugos, teisėsaugos ir gamtos saugos klausimus, valdančioji dauguma pabandė nukreipti visuomenės dėmesį į išgalvotas „Overtono lango“ temas. Taip Seimo darbotvarkėje atsirado visokių „mažumų“ teisių temas, pavirtusios reikalavimais įteisinti amoralių elgesį ir atsakyti pagrindinių sąvokų, apibrėžiančių šeimos vaidmenį visuomenės ir tautos gyvenime bei gyvenimo prasmę. Bandoma įrodinėti, kad dabar egzistuojantys draudimai vartoti narkotines medžiagas riboja asmens norą „viską pažinti“, propaguojama taktika gyventi vadovaujantis vienadienėmis nuostatomis, t. y. **neturint jokio šeimos vaidmens arba net gyvenimo prasmės suvokimo.** Antai save liberalais vadinantys veikėjai labai apsidžiaugė, kad kaimo turizmo sodybose kasmet bus galima pagaminti iki šimto litrų „samanės“, šį stiprų alkoholinį gėrimą priskiriant... tautos kultūros paveldui.

Visa viešoji erdvė rodo, kad ir šie rinkimai didelių permainų nepadarys, nes korupciniai susivienijimai apraizgė bene visus, kasdien minimus žinių laidose. **Jokių permainų rinkimų sistemoje, apie kuriuos seniai kalbama, nebus.** Vėl bus balsuojama už kelių dešimčių partijų iškeltų ir jų vadovų sudarytus kandidatų sąrašus. Rinkėjai ir dabar turės teisę pasirinkti tik vienos partijos sąrašą. Jiems palikta galimybė „reitinguoti“ esančius tame sąrašė. O jeigu esate įsidėmėję kelis politikus, esančius skirtingų partijų sąrašuose, visa tai liks tik jūsų vaizduotėje, nes pasirinkti skirtingų partijų atstovus neleidžiama. Balsuoti už tuos, kurie nebuvo kasdien rodomi televizijoje, daugeliui atrodo neperspektyvu.

Būtų gana įdomu sužinoti, ką rinkėjams siūlo tos kelios dešimtys partijų savo rinkiminėse programose. Tačiau kuri dalis rinkėjų, žengiančių prie balsadėžių, bus suspėjusi jas atidžiai perskaityti ir palyginti, kad po rinkimų galėtų išrinktųjų paklausti, kaip jie vykdys duotus pažadus? Pagaliau, kuri dalis rinkėjų sugebės dalykiškai palyginti, ką tie pažadai reiškia, kokia tvarka jie bus priimami Seimo posėdžiuose? Kuri rinkiminių programų dalis liečia visos valstybės reikmes, o kuri – tik atskiro rinkėjo lūkesčius? Štai toks pavyzdys: po rinkimų praėjus pusmečiui, išryškėjo, kad toje rinkiminėje apylinkėje išrinktas asmuo rinkėjus nuvylė. Tiesa, jis dar neapsivogė, neįsivėlė į aferas su nusikaltėliais, tačiau net nebandė spręsti problemų, aktualių visai apylinkėi, ir nieko nepasiūlė nei Vyriausybei, nei Seimui. Taigi, jis paprasčiausiai nesugeba atlikti net įprastinių Seimo nario pareigų. Ką daryti, juk rinkimai ir vėl tik po ketverių metų? Ar yra koks nors mechanizmas, leidžiantis šį Seimo narį atšaukti ir išrinkti kitą? Kol kas žinome tik tiek, kad savikritiškas asmuo gali iš šių pareigų pats pasitraukti. Bet kiek tokių atvejų buvo per visą praėjusio Seimo kadenciją? Juk net nuteistas ir atsidūręs kalėjime, liko Seimo nariu: galėjo teikti pasiūlymus eilinio posėdžio darbotvarkėi, balsuoti: „už“, „prieš“, „susilaikė“. Kaip jis gali priimti pas jį pageidaujantį atvykti rinkėją ir tarpininkauti, sprendžiant jo problemą, kurios atidėti negalima?

Grįžkime prie rinkėjo sąvokos. Kiekvienas rinkėjas turi ne tik teises, bet ir pareigas. Neteko girdėti, kad kuri nors apklausų tarnyba būtų ištyrusi, kiek asmenų yra įsitikinę, kad „politika jų nedomina“. Kuri dalis rinkėjų niekada (arba beveik niekada) neatėjo balsuoti? Kuri dalis rinkėjų balsuoja nesvarstydama, už ką balsuoti? Ar rinkėjų aktyvumą pakeistų reikalavimas, kad jų dalyvavimas rinkimuose būtų privalomas? (Tokia nuostata ir dabar galioja kai kuriose Europos (ir ne tik) valstybėse.)

Yra valstybių, kuriose rinkėjų aktyvumas stebimas nuolat. Viena iš jų – Šveicarija. Joje rinkėjų nuostatos yra matuojamos referendumais. Būtent referendumai atskleidžia rinkėjų informuotumą ir reikalavimus imtis politinių, ekonominių ar kultūrinių permainų. Piliečiai, balsuojantys referendumuose, žino, kad jų valia turi įtakos, formuojant visos valstybės politiką. O štai Lietuvoje referendumo sąvoka nėra aiški rinkėjams. Referendumo įstatymas yra pasenęs ir net nelogiškas. Vien norint surinkti piliečių, iškėlusį konkretaus referendumo idėją, skaičius nebeatitinka visuomenės struktūros pokyčių. Matydami, kad surasti tokį skaičių referendumo iniciatorių, koks numatytas dabartiniame įstatyme, nepavyks, jo idėjos rengėjai dažniausiai atsisako viso sumanymo. O kiekviena nesėkmė ilgam užgožia rinkėjų aktyvumą. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

Prisiekė naujieji ministrai. Rugsėjo 13 d. Seimo posėdyje prisiekė sveikatos apsaugos ministras Aurimas Pečkauskas ir žemės ūkio ministras Kazys Starkevičius. Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda, atsižvelgdamas į Ministrės Pirmininkės Ingridos Šimonytės teikimus, A. Pečkauską ir K. Starkevičių ministrais paskyrė rugsėjo 5 d.

A. Pečkauskas nuo 2021 m. gegužės ėjo sveikatos apsaugos viceministro pareigas, kuravo farmacijos politikos, sveikatos draudimo bei asmens sveikatos sritis. Anksčiau jis ėjo Respublikinės Kauno ligoninės direktoriaus medicinos pareigas, dirbo Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) Kauno klinikoje, vienoje iš Londono ligoninių. K. Starkevičius iki šiol vadovavo Seimo Ekonomikos komitetui, 2008–2012 m. buvo žemės ūkio ministru, Seimo nario pareigas eina nuo 2004 m.

Neeilinė Seimo sesija. Rugsėjo 3 d., vadovaujantis Seimo statuto 86 straipsniu ir atsižvelgiant į 49 Seimo narių siūlymą, sušaukta neeilinė Seimo sesija. Neeilinėje sesijoje planuota apsispręsti dėl pritarimo Andriaus Kubiliaus kandidatūros siūlymui į Europos Komisijos narius.

Seimas priėmė galutinius sprendimus dėl ūkininkų gaminamų tradicinių alkoholinių gėrimų ir naminių alkoholinių gėrimų gamybos valstybinis reglamentavimo ir dėl draudimo nuo 2024 m. lapkričio 1 d. uždrausti veisti, parduoti ar kitaip perleisti, eksponuoti gyvūnus, kuriems atliktos veterinarinės procedūros, siekiant pakeisti gyvūnų išvaizdą ar fiziologines funkcijas.

Krašto apsaugos ministras Laurynas Kasčiūnas pristatė siūlymą, kad Krašto apsaugos sistemos įstaigų ir Vidaus reikalų ministerijos pavaldume esančių biudžetinių įstaigų iš užsienio šalių partnerių gaunama parama ginkluote, amunicija, kita karinės paskirties, kriminalistiniams tyrimams skirta įranga, su gaunamų prekių naudojimu susiję paslaugos (mokymai), naudojami teisės aktuose nustatytiems ir viešąjį interesą atitinkančioms valstybės įstaigų funkcijoms nacionalinio saugumo ir gynybos, teisėtvarkos ir nusikalstamumo prevencijos srityse vykdyti, nebūtų apmokestinami pridėtinės vertės mokesčiu.

Seimui pateiktas siūlymas atkurti Šiaulių laisvosios ekonominės zonos (LEZ) teritorijos plotą iki pradinio – 218 ha ir patikslinti Šiaulių LEZ tikslus, nustatytus Šiaulių LEZ įstatyme.

Seimas leido ūkininkams gaminti „samanę“. Seimas rugsėjo 3 d. leido kaimo turizmo paslaugas teikiantiems ūkininkams gaminti alkoholinius gėrimus. Įstatyme apibrėžta, kad ūkininko pagamintu tradiciniu alkoholiniu gėrimu bus laikomas iki 65 procentų tūrinės etilo alkoholio koncentracijos alkoholinis gėrimas, pripažintas tautinio paveldo produktu, kaip apibrėžiama Tautinio paveldo produktų įstatyme, ir gaminamas ūkininko, kaip jis apibrėžiamas Ūkininko ūkio įstatyme, teikiančio kaimo turizmo paslaugas.

Nustatyta, kad Lietuvoje leidžiama gaminti natūralios fermentacijos alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija – ne didesnė kaip 18 procentų (alaus – ne didesnė kaip 9,5 procento), ne parduoti, o tik savo ar šeimos poreikiams tenkinti. Ūkininkams, apibrėžtiems Ūkininko ūkio įstatyme, nuosavybės teise priklausančioje kaimo turizmo sodyboje teikiantiems kaimo turizmo reikalavimus atitinkančias paslaugas, užtikrinantiems kaimo turizmo paslaugų prieinamumą asmenims su negalia ir žemės ūkio ministro nustatyta tvarka sertifikavusiems gaminamus alkoholinius gėrimus, kaip tautinio paveldo produktus, leidžiama gaminti tradicinius alkoholinius gėrimus kaimo turizmo sodybose ne parduoti, o tik savo ar šeimos poreikiams tenkinti ir (arba) degustuoti vietoje. Per kalendorinius metus galima bus pagaminti ne daugiau kaip 100 litrų tradicinių alkoholinių gėrimų.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

Ūkininkų pagaminti tradiciniai alkoholiniai gėrimai turės būti nedelsiant išpilstyti į ne mažesnę kaip 0,2 litro, bet ne didesnę kaip vieno litro stiklinę tarą. Šie alkoholiniai gėrimai turės būti žymimi aiškiai matomomis etiketėmis, kuriose bus nurodytas etiketės numeris, tradicinį alkoholinį gėrimą pagaminusio ūkininko vardas ir pavardė, šio produkto pagaminimo data ir laikas, sudėtis ir tūrinė etilo alkoholio koncentracija procentais. **Šio įstatymo pakeitimams pritarė 63, prieš balsavo 15, susilaikė 22 Seimo nariai.** Pataisos įsigalios 2024 m. spalio 31 d. **Seimo lankytojų centro veiklos penkmetis.** Rugsėjo 10 d. Seimo lankytojų centras paminės savo penktąjį gimtadienį ir visiems svečiams pristatys naujovę – galimybę įsigyti suvenyrų su Seimo simbolika.

„LTG Link“ planas naikinti bilietų

kasas – diskriminacinis ir galimai pažeidžiantis įstatymus. Dėl UAB „LTG Link“ planų naikinti visas bilietų kasas geležinkelio stotyse ir kaip alternatyvą įrengti technologijas, leidžiančias atsiskaityti tik elektroniniu būdu, Seimo narys Eugenijus Sabutis kreipėsi į Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą, prašydamas įvertinti, ar toks įmonės sprendimas nepažeidžia įstatymų, nes galimai bus diskriminuojama didelė visuomenės dalis, ypač senyvo amžiaus žmonės.

Seimo narys pastebi, kad keleivių vežimo bendrovės „LTG Link“ sprendimas nuo vasaros pabaigos visoje Lietuvoje atsiskaityti bilietų kasų sukėlė didelį pasipiktinimą ir tik neigiamų reakcijų, tačiau įmonei tai įspūdžio nepadarė. E. Sabučio nuomone, „LTG Link“ atviru tekstu ir toliau yra pasiryžusi tiesiog ignoruoti dalį gyventojų. „Net privačios prekybos įmonės nesiima tokių drastiškų ėjimų,

savo parduotuvėse nenaikina fizinių kasų ir palieka atsiskaitymų alternatyvas, o čia kalbame apie valstybės įmonę, kuriai taikomi ir socialiniai aspektai. Nuolat pabrėžiame, kad valstybei priklausančios įmonės turėtų teikti absoliučią pirmenybę žmogui, o ne finansiniams išskaičiavimams. Todėl ir manome, kad į tokius keleivių vežimo bendrovės veiksmus atidžiau turėtų pasižiūrėti valstybinės priežiūros institucijos“, – pabrėžia Seimo narys.

Statistiškai 65–74 metų amžiaus grupėje tik 13 proc. žmonių turi pagrindinius skaitmeninius įgūdžius. Spėjama, kad 75 m. ir vyresnių žmonių amžiaus grupėje šis procentas gali būti dar mažesnis, todėl jiems įsigyti bilietą gali kilti sunkumų. Ši problema, pasak E. Sabučio, labiausiai turėtų paliesti kaimo vietovėse gyvenančius senjorus, kur atskirtis – dar didesnė: „Ar tokių sprendimų priėmėjai „Lietuvos gele-

žinkelių“ būstinėje nieko nenutuokia apie vyresnių žmonių poreikius ir galimybes?“ Pagyvenusiems žmonėms svarbiausia yra patogumas ir gyvas kontaktas, o jo stotyse nuo vasaros pabaigos nebeliks.

Bendrovei „LTG Link“ naikinant bilietų kasas ir vietoj jų statant „bilietomatus“, E. Sabutis atkreipia dėmesį, kad bilietą bus galima įsigyti tik sumokant banko kortele. „Jeigu pinigine turi tik grynuosius pinigus, geležinkelio stotyje būti nebelaukiamas, – sako Seimo narys. – Iki šiol stotyse galėjai gauti visą informaciją, sužinoti maršrutus ir įsigyti bilietų visais atsiskaitymo būdais. Dabar, jeigu nesinaudoji banko paslaugomis, išmaniosiomis programėlėmis, bilietų ieškosi po visą miestą išmėtytuose „Perlo“ terminaluose. Argi ne simboliška, kad žmonėms svarbias funkcijas Lietuvoje perima loterijos automatai?“ – klausia E. Sabutis. ■

EILINĖS AUDROS NEEILINĖS PAMOKOS

Neseniai praūžusi vidutinio stiprumo audra apnuogino liūdną faktą: valstybės institucijos yra nepasirengusios reaguoti į nelaimės ir grėsmes. Rugsėjo 1 d. Seime vykusioje spaudos konferencijoje „Viena liūtis – ir viskas stoja?“ buvo konstatuota, kad užteko vienos audros, kad būtų apnuogintas visiškai nepasirengimas. Seimo narys Kęstutis Vilkauskas konstatavo, kad gyventojai pranešimų apie artėjančią audrą negavo. ESO apleista infrastruktūra išėjo iš rikiuotės, mobilusis ryšys dingo, bankomatai neveikė, keliai buvo nepravažiuojami, pagalba – nepasiekiamą. Parduotuvės užsidarė. Buvo kaltinami sinoptikai. Ar tai ir yra išreklamuota parengtis?

Reformos nustekeno tarnybas

„Gyventojai moka mokesčius ir neša pelnus tokioms įstaigoms kaip „Ignitis“ ir ESO. Ir kas jiems už tai? Keturta para žmonės sėdi be elektros. Pirmiausia čia turime

kalbėti apie moralinę žalą: mūsų piliečiai paliekami vieni gelbėtis“, – pažymėjo K. Vilkauskas. Jis akcentavo, kad reikia nedelsiant, išimtinės skubos tvarka spręsti pareigūnų trūkumo klausimus, iš esmės persvarstyti ESO priežiūros klausimus, nes ši kompanija seniai išklydo iš vėžių, o jos kategoriškas atsakymas investuoti į elektros tinklų infrastruktūros atnaujinimą mums visiems kainuoja labai brangiai. Prieš mus atsikuro ir Vyriausybės nuolaidžiavimas telekomunikacijų ir interneto ryšio operatoriams, kurie nėra įpareigoti pasirūpinti nepertraukiamu ryšiu, o ministro Dainiaus Kreivio „patariamai“ žmonėms įsigyti elektros generatorius yra atviras tyčiojimas.

Kodėl ESO neturi atsarginių generatorių?

Energetikos ministras D. Kreivys tik po kelių dienų sugebėjo nuvykti į kelias vietas apžiūrėti audros padarinių. Ir dar jis sau leido priekaištauti žmonėms, kodėl jie neturi savo

generatorių! „Tokia įranga – tai ne duonos kepalukas, kurį senjoras galėtų nusipirkti artimiausioje maisto prekių parduotuvėje“, – pažymėjo Seimo narys Eugenijus Sabutis. Jis klausė, kodėl ESO negalėtų turėti papildomų generatorių, kuriuos ekstremalios situacijos metu prijungtų gyventojams ir taip užtikrintų elektros tiekimą. Po to, kai buvo „optimizuotas“ ESO personalas, liko tik nedidelis brigadų skaičius einamiems remontams atlikti. „Ekstremalioje situacijoje kiekvienas elektrikas dirba už tris ar net penkis. Nestebina žmonių pranešimai, kad nutraukti laidai voliojasi dvi, tris ar daugiau parų ir niekas neatvyksta“, – komentavo E. Sabutis.

Parlamentaras įsitikinęs, kad būtina stiprinti savivaldos galias: „Matant centrinės valdžios institucijų pasimetimą, negalią, koordinacijos stoką, reikia pagirti tuos, kurie tą pagyrų taip ir nesulaukia: merus, seniūnus, seniūnaitius, bendruomenių lyderius. Savivalda ne pirmą kartą įrodo, kad sugeba chaotiškoms sąlygomis susitelkti, surasti

vidaus išteklių ir tiesiog už kitus padaryti jų darbus. Tai aktualu ir ruošiantis galimoms karo grėsmėms.“

LSDP frakcijos seniūnės pavaduotoja Orieta Leiputė priekaištus adresavo ministrui A. Bilotaitei: „Mažus vaikus auginančios, neįgalūs asmenys prižiūrinčios šeimos buvo paliktos nežinioje. Dalis jų neturėjo ne tik elektros, bet ir vandens, neveikė kanalizacija, nebuvo galima pasigaminti maisto, užtikrinti tinkamas sąlygas kūdikiams ar slaugomiems ligoniams.“ Ji pažymėjo, kad Ryšių įstatyme įtvirtinta, jog ypatingų aplinkybių atvejais Vyriausybė ar Susisiekimo ministerija gali duoti ryšio operatoriams, taip pat aparatūros ir įrenginių savininkams ar naudotojams privalomus nurodymus, užduotis ir užsakymus. Parengta pagal Seimo pranešimą.

„Mokslo Lietuva“ atkreipia skaitytojų dėmesį, kad valstybės institucijos turi būti daug geriau pasiruošusios panašioms nestandartinėms situacijoms, nes tai nėra vieninteliai atvejai. ■

SIGNATARO ŽODIS

SVARBIAUSIA – PAREIGOS? O LIETUVOS ŽMONĖS?

Dr. Zigmantas Vaišvila

Kiek norinčių tapti premjeriais ir Seimo Pirmininkais?

Įdomu, ar Aurelijus Veryga ir Ignas Vėgėlė rungsis Seimo rinkimuose vienmandatėse rinkimų apygardose? Ar tik leis „valstiečių“ sąrašui jų „didenybės“ iškelti į Seimo Pirmininkus ir Ministrus Pirmininkus? Žemesnės pareigos jiems netinka... Valstybės biudžetas ir lėšų atseikėjo šiam „valstiečių“ sąrašui finansuoti: 2024 m. pirmąjį pusmetį Vyriausioji rinkimų komisija (VRK) skyrė 478 238 eurus

Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungai. Įdomu, kiek valstiečių yra šiame „valstiečių“ sąrašė?

Palyginkime paramos sumas: „Tėvynės sąjungai“ skirta 780 432 eurai; Lietuvos socialdemokratų partijai – 413 688 eurai;

Liberalų sąjūdžiui – 235 122 eurai.

Tik bėda, kad būsimų Ministrų Pirmininkų gausėja. Ir Remigijus Žemaitaitis jau paskelbė (www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas-politika-rzemaitaitis-matytu-save-premjero-poste-sprendimas-yprezydento-rankose), kad būsimam Seimui vadovaus centro kairės koalicija, kurią jo vadovaujama „Nemuno aušra“ sudarys su socialdemokratais, kurių pirmininkė Vilija Blinkevičiūtė nelabai apsisprendžia dėl buvimo Ministrė Pirmininke. Todėl R. Žemaitaitis mato save ne tik ministru (energetikos, susisiekimo, žemės ūkio, aplinkos ar finansų), bet ir premjeru. Mat 2012 metais jam buvo „pavesta dirbti Ekonomikos komiteto pirmininku (Seimo – autoriaus pastaba) ir

būti Lietuvos NATO delegacijos vadovu“. Štai taip! Ir dar R. Žemaitaitis paaiškino, kad „Nemuno aušroje“ yra ir daugiau į ministrus tinkančių kandidatų. Mat šią partiją steigė ir merai, seniūnai... Aiškėja, kodėl pavyko taip greitai ją įsteigti. Administracinės galimybės padeda spręsti ir tokius klausimus. Tad tikėsimės permainų. Kaip tarybinių laikų dainoje: „Prie Nemuno kitas išaušo jau rytas, į ateitį šviesią mus veda keliais...“

Naujos koalicijos?

Nesnaudžia ir buvęs Tėvynės sąjungos klonas socialdemokratuose Gintautas Paluckas, paskelbęs, kad ir jis pasiruošęs būti premjeru (www.atspindziai.lt/g-paluckas-jau-ruosiasi-premjero-pareigoms-lietuvai-bus-geriau-jei-lsdp-tures-du-kandidatus-i-vyriausybes-vadovus). Šie „prasmingi“ priešrinkiminiai

■ Nukelta į 5 p.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos reikalavimas universitetams

■ Atkelta iš 2 p.

lygybes, ypač seksualines ir imigrantų. Biudžetui tai kasmet kainuoja mažiausiai pusę milijono eurų. Valstybės mastu, atrodytų, nedaug, bet pusę milijono yra per daug, kaip tokiai žalingai veiklai. Todėl pasiūlėme panaikinti įvairovės pareigūnus valstybės ir savival-

dybių įmonėse ir įstaigose. Šiuo metu visur plinta ši ydinga pareigybė, skirta ideologiškai perauklėti ir terorizuoti visus darbuotojus. Tai ne tik kainuoja, bet ir griaua sveiką laisvo mąstymo ir žodžio atmosferą viešojo sektoriaus kolektyvuose. Parengta pagal dr. Vytauto Sinicos pranešimą „Pozicijai.org“ ■

SVARBIAUSIA – PAREIGOS? O LIETUVOS ŽMONĖS?

■ Atkelta iš 4 p.

manevrai neramiais laikais, matyt, paaiškina, kodėl R. Žemaitaitis kategoriškai atsisakinėjo burtis į koaliciją su nesisteminėmis partijomis ir kodėl jo vadovaujama partija rikiuojama į būsimą valdančiąją koaliciją Seime su sisteminiais socialdemokratais. Ar tokia bus nauja mus valdysianti „2K“ koalicija? Suprantama, kad prieš rinkimus nesiskelbsi sudarysias būsimą koaliciją su „Tėvynės sąjunga“, kurią šiandien pagrįstai kritikuoja ir koneveikia visi, kas netingi. Juo labiau kad paskelbti mūsų valstybę užvaldžiusios sistemos vieno pagrindinių ruponų „Delfi“ užsakyti „Sprinter tyrimai“ tvirtina, kad liepos mėnesį už socialdemokratų būtų balsavę 12,9 proc., „Nemuno aušrą“ – 10,2 proc., Tėvynės sąjungą – 10,1 proc. rinkėjų. „Delfi“ užsakyti tyrėjai skelbia, kad į Seimą patektų ir „valstiečiai“ bei

dėl jų „valstybinės“ veiklos atsiradusi „Vardan Lietuvos“, vadovaujama buvusio premjero Sauliaus Skvernelio, kuris vienai Vyriausybei vadovavo teisėtai, kitai – neteisėtai, ką nustatė Konstitucinis Teismas ir ko „nepastebėjo“ nei 2019 metais Respublikos Prezidentu tapęs Gitanas Nausėda, nei nuteistas Liberalų sąjūdis.

Ką prognozuoja tyrimai?

Neaptarinėsiu šių tyrimų objektyvumą, nes jie užsakyti už sisteminę lėšas ir skirti rinkėjams. Tik priminsiu, kad 2016 m. Seimo rinkimuose būsimą koaliciją su Tėvynės sąjunga dėl būsimu vadovavimo Žemės ūkio ministerijai planavę „valstiečiai“, netikėtai tapę rinkimų laimėtojai, tapo ir šios sistemos dalimi. LRT klausimo neišsprendė, tačiau COVID-19, miškų valdymo ir „Igničio“ išvalstybinimo klausimus išsprendė „sistemiškai“. Rieškučiomis semiamė to

pasekmes. Ramūnas Karbauskis „nepastebėjo“ jo pasirinktų Sauliaus Skvernelio ir Aurelijaus Verygos veiklos „šedevrų“ Vyriausybė ir atsiminti to nenori. Rinkėjams būtų lengviau pasirinkti, už ką balsuoti, jei Remigijus Žemaitaitis paaiškintų, kodėl jis nemato jo vadovaujamos „Nemuno aušros“ būsimos koalicijos Seime su daugmaž nesisteminiais dariniais, kuriems atstovauja Eduardas Vaitkus, Mindaugas Puidokas ir Petras Gražulis? Vartotoju sąvoką „daugmaž nesisteminiais dariniais“, nes ir jų rinkiminių sąrašuose yra įvairių asmenų.

Ką pretenduojantys tapti išrinkti įsipareigojo rinkėjams?

Atsakymo į visus šiuos klausimus reikėtų ieškoti ne būsimose pareigose, o rinkimų dalyvių įsipareigojimuose rinkėjams: ką jūs, pa-

norę tapti Seimo nariais (ar Seimo Pirmininku, ar Ministru Pirmininku), įsipareigojate rinkėjams? Kol kas sisteminėje žiniasklaidoje matome tik formalias sisteminės būsimų koalicijų dėlionės, bet ne tai, ką ir kodėl būsimi Seimo nariai ruošiasi nuveikti Lietuvos piliečių labui. Todėl nepamirškime buvusių Seimo rinkimų patirčių, pavyzdžiui, Arūno Valinsko vadovautos pramogų verslo atstovų partijos, pavadintos „Tautos prisikėlimo partija“, patirties 2008 metų Seimo rinkimuose. Anot Arūno Valinsko, jam buvo patikėtas net antros svarbiausios pareigos valstybėje – Seimo Pirmininko. Po minėto Seimo kadencijos tęsti politinės veiklos neplanuota, tad ir tautiškai pavadintos partijos nebeliko. Tad kas bus nauju Lietuvos „gelbėtoju“ šiuose Seimo rinkimuose? Ar tikrai vardan tos Lietuvos vienybė težiūdi? *Autorius yra Kovo 11-osios Akto signataras.*

KVIEČIAME PASITARTI

AKADEMINĖ LAISVĖ POKYČIŲ AKIVAIZDOJE

Doc. dr. Indrė Isokaitė-Valužė

Rugsėjo 1-oji – Mokslo ir žinių diena – pradėjo naujuosius akademinis metus – dar vieną ciklą žinių ir nuomonių, diskusijų ir kritikos, paieškų ir atradimų, laimėjimų ir nusivylimo. Visa tai – akademinės laisvės dalis. Kelias, kuris veda pirmyn tuomet, kai esame laisvi. Svarbu nepamiršti su šia laisve susijusios atsakomybės ir šios laisvės kainos. Kainos, kurią aiškiausiai pajuntu, kaskart būdama Ukrainoje, kur universitetų koridoriuose, maldos namuose – šimtai, tūkstančiai nuotraukų – studentų ir dėstytojų, išėjusių ten, iš kur negrįžtama, žuvusių ginant savo šalį, jos nepriklausomybę ir mūsų visų laisvę.

Akademinės laisvės samprata ir ją lemiantys veiksniai

Akademinės laisvės, kaip profesinės ir žmogaus teisės, samprata, santykis su mokslo ir tyrimų laisve, jos ginamos vertybės ir įgyvendinimo ribos, taip pat šiai laisvei pasaulyje kylantys iššūkiai pastaraisiais metais sulaukia daug dėmesio tarptautiniuose mokslo renginiuose. Šiai laisvei kyla įvairaus pobūdžio grėsmių: ji kenčia dėl tarptautinių ginkluotų konfliktų, autoritarinių režimų, propagandos ir įvairių geopolitinių įvykių. Iššūkių jai kelia ir pokyčiai visuomenėje, dirbtinis intelektas bei kitos technologijų naujovės. Poveikį gali turėti ir valdžios, politikų kišimasis ar visuomenės informavimo priemonių veikla. Tarptautinių tyrimų išvadose įvardijamos ir kitos grėsmės: akademinės laisvės „instrumentalizavimas“, piktnaudžiavimas ja ar iššūkiai prieš akademinės bendruomenės narius dėl jų pozicijos, nuomonės ar priklausymo tam tikrai grupei.

Žinoma, šių veiksnių įtaka akademinė laisvei atskirose valstybėse gali būti nevie-

nodą ir nevienareikšmė, o rodikliai, kaip nustatyti šį poveikį, nors yra ir netobuli, bet jų poveikis – realus. Lietuva taip pat yra veikiamą kai kurių išvardintų veiksnių ir nėra apsaugota nuo kitų jai įtakos galinčių turėti aplinkybių, pavyzdžiui, susijusių su mokslo ir tyrimų finansavimu, įskaitant mokslininkų darbo sąlygas, valstybės remiamas ir skatinamas tyrimų sritis, įvairių reformų ir jų įtakos institucijų autonomijai bei akademinės bendruomenės dalyvavimui. Yra erdvės diskusijai apie akademinę kultūrą, mokslo „komercializavimą“, konkurenciją ir kt.

Aukštojo mokslo institucijos nėra atsietos nuo valstybės ir pokyčių pasaulyje. Be išvardintų akademinę laisvę veikiančių pokyčių, tarptautiniu mastu keliamas mokslo ir tyrimų laisvės santykis su nacionaliniu saugumu. Bendradarbiavimo su atskirų nedemokratinių, autoritarinių režimų, pavyzdžiui, Rusijos, Baltarusijos ir kt., mokslo institucijomis peržiūra, šio bendradarbiavimo stabdymas ar net nutraukimas yra aktualus ne tik Lietuvai.

Akademiniai ryšiai su institucijomis, kurios yra valdomos autoritarinių režimų ir dirba jiems, negalimi ir neturi prasmės, nes jos nėra ir negali būti laisvos. Gali susiklostyti ir sudėtingesnės situacijos, kai, bendradarbiaujant su tam tikromis valstybėmis ir jų institucijomis atskirose mokslo ir tyrimų srityse, susidaro aplinkybės, kad kita šalis yra ir partneris, ir konkurentas, ir net priešas tuo pačiu metu.

Akademinė laisvė ir atsakomybė

Greta išvardintų pokyčių pasaulyje ir akademinė laisvei kylančių grėsmių svarbi yra ir nuo šios laisvės neatsiejama atsakomybė. Akademinė laisvė apima kitas teises: teisę į mokslą, mokslo ir tyrimų laisvę, saviraiškos laisvę, mokslo institucijų autonomiją, yra susijusi su jomis, nors lygybės ženklą dėti negalima. Atsakymai į šiuos klausimus – ne visada akivaizdūs ir vienareikšmiai, bet akademinės atsakomybės gairės yra gana aiškios. Be to, prieš akademinės laisvės ir atsakomybės turinio sampratos suvokimo prideda ir ją aiškinantys nacionaliniai (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas) ir tarptautiniai (pvz., Europos Žmogaus

Teisių Teismas) teismai.

Akademinė veikla yra ypatinga, o akademinė laisvė kartais apibrėžiama kaip tam tikra kultūra ar mąstymo būdas. Ir nors kritinis, analitinis požiūris yra skatinamas, kaip ir nuomonių įvairovė, o žodžio laisvė nedraudžia vartoti kalbos, kuri sukrėstų, šaržuotų ar net pašieptų, galioja saviraiškos laisvės ribos: ji negali tapti įžeidimu ir šmeižtu, neapykantos kurstymu, propaganda, diskriminacija. Be to, būtina laikytis akademinės etikos ir profesinių reikalavimų. Šie reikalavimai apima akademinės bendruomenės narių atsakomybę perduoti informaciją ir komentuoti situacijas, remiantis tikrais faktais, pagrindžiant argumentais, vadovaujantis mokslo metodais ir žiniomis. Diskusijose pasigirsta ir poreikis peržiūrėti akademinę kalbą, kaip, pasikeitus ir toliau keičiantis technologijoms ir pačiai visuomenei, o dar ir netrūkstant tokių grėsmių, kaip propaganda ir klaidinga informacija, perduoti žinias, pagrįstas mokslu ir profesionaliai. Mokslininkams teka komentuoti gana jautrius klausimus, pavyzdžiui, valstybės valdžios institucijų darbą, teismų veiklą, valstybių veiksmus tarptautiniuose ginkluotuose konfliktuose, vakcinų poveikį sveikatai ir pan., kai girdima stipri nuomonių priešprieša. Nors diskusija yra būtina ir sveikintina, akademinė atsako-

mybė įpareigoja vertinti situacijas, remiantis mokslo dėsniais, o jie gali siūlyti aiškų, nors nebūtinai populiariausią, atsakymą.

Manau, kad turime padėti ir tiems, kurie neteko galimybės naudotis aptariama laisve savo valstybėse. Akademinė laisvė yra glaudžiai susijusi su žmogaus laisve ir valstybės nepriklausomybe. Rusijos (anksčiau – Sovietų Sąjungos) vykdytos ir dabar vykdomos represijos, kuriomis paženklintos Lietuvos ir Ukrainos valstybingumo istorijos ir jų tautų likimai, dešimtmečiais buvo nukreiptos pirmiausia į inteligentiją, siekiant užkirsti kelią pažangai ir tiesai.

Akademinė laisvė, kaip teisė, kaip vertybė ir principas, nėra savitikslė. Jos laisvas ir profesionalus (atsakingas) įgyvendinimas lemia valstybės ir visuomenės pažangą. Tai – valstybės, aukštojo mokslo institucijų, akademinės bendruomenės individualios ir bendros pastangos užtikrinti aukštos kokybės mokslą, perduoti žinias visuomenei, neatsilikti nuo jos kaitos ir tinkamai atsakyti į pokyčius pasaulyje. Tai – ir tam tikra socialinė ir profesinė atsakomybė, akademinė kultūra, todėl yra svarbus kiekvieno akademinės bendruomenės nario vaidmuo. *Autorė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto docentė, dekanų patarėja tarptautinių santykių plėtrai, Ukrainos teisės centro vadovė.*

NAUJI TYRIMAI

Tvarus žemės ūkis: mažiau pesticidų ir trąšų

Mokslinių tyrimų projektas „Išmanieji lašeliai“ (angl. „Smart Droplets“) yra inovatyvi tiksliosios žemdirbystės iniciatyva, kuriai Europos Sąjunga skyrė 2 998 370 eurų finansavimą pagal programą „Europos Horizontas“ (angl. „Horizon Europe“). Projekto tikslas – taikyti pažangias technologijas, siekiant pagerinti žemės ūkio veiklos efektyvumą ir sumažinti jos poveikį aplinkai.

Trejų su puse metų trukmės „Smart Droplets“ projektas prasidėjo 2022 m. rugsėjį. Jis

jungia švietimo įstaigas, mokslinių tyrimų centrus ir įmones iš šešių šalių, siekiant suvienyti jų žinias ir patirtį. Projekte dalyvauja du universitetai: Atėnų žemės ūkio universitetas Graikijoje ir Vageningeno universitetas Nyderlanduose; du mokslinių tyrimų ir plėtos institutai: „Vizlore“ laboratorija Serbijoje ir „Eurecat“ centras Ispanijoje; du partneriai iš žemės ūkio technikos sektoriaus: Graikijos „Agroma“ ir Prancūzijos „AGreenCulture“; Lietuvos skaitmeninių inovacijų centras

■ Nukelta į 6 p.

NAUJI TYRIMAI

Tvarus žemės ūkis: mažiau pesticidų ir trąšų

■ Atkelta iš 5 p.

„AgriFood Lithuania DIH“, Graikijos verslo asociacija „Reframe.Food“ Graikijoje ir Ispanijos klasterio organizacija „FEMAC“. Šios organizacijos sudaro konsorciumą, kuriame veiksmingai derinama mokslinių tyrimų ir technologinė kompetencijos bei aktyvus dalyvavimas, atsižvelgiant į žemės ūkio technikos sektoriaus poreikius ir besikeičiančią aplinką.

„Smart Droplets“ tikslas – spręsti pagrindinius žemės ūkio sektoriaus iššūkius, tokius kaip perteklinis cheminių medžiagų naudojimas, poreikis optimizuoti išteklius ir didėjantis ligų bei kenkėjų atsparumas pesticidams. Šiame projekte ne tik kuriamos įvairios technologijos, bet ir siekiama jas kuo geriau sujungti. Pirmiausia, skaitmeniniai dvyniai yra naujoviškas būdas imituoti lauko sąlygas ir biologinius procesus, leidžiantis ūkininkams tiksliau prognozuoti ir suvaldyti ligų bei piktžolių protrūkius. Antra,

tiesioginio įpurškimo sistema leidžia pesticidus naudoti taip, kad būtų kuo mažesnės sąnaudos ir kuo didesnis veiksmingumas.

Tvari praktika laukuose

„Naudodamas tokias technologijas, kaip robotika, dirbtinis intelektas, skaitmeniniai dvyniai, duomenų infrastruktūra ir tiesioginio įpurškimo sistemos, projektas pasiūlys visapusišką sprendimą, galintį didelius duomenų kiekius paversti reikšminga informacija, kuri padės sumažinti pesticidų ir trąšų naudojimą“, – teigė projekto koordinadoras ir Atėnų žemės ūkio universiteto docentas Spyros Fountas.

Projekto metu sukurtuose autonominiuose traktoriuose ir kitose robotinėse sistemose bus įdiegtos vaizdų atpažinimo technologijos ir GPS, todėl sumažės žmogaus poreikis atlikti darbus, padidės žemės ūkio veiklų tikslumas ir veiksmingumas bei sumažės energijos sąnaudos. Šios technolo-

Įpurškimo sistemos naudojimas.
„AgriFood Lithuania“ nuotr.

gijos bus integruotos į papildomo įrengimo rinkinį, skirtą įprastiems traktoriams modifikuoti į autonominius. „Smart Droplets“ yra novatoriškas projektas, kuriuo siekiama tradicinę žemdirbystę paversti aplinkai draugišku ir technologiškai pažangiu ūkininkavimo būdu, padidinant darbo našumą ir derlių bei sumažinant neigiamą poveikį aplinkai.

Švietimas ir panaudojimas

„Smart Droplets“ daug dėmesio skiria švietimui ir diegiamų naujoviškų technologijų priėmimo visuomenėje didinimui. Vykdamas

lygiagrečių veiklų ciklą, „Smart Droplets Academy“ bus organizuojami seminarai, praktiniai užsiėmimai ir švietimo programos, kad ūkininkai ir suinteresuotosios šalys turėtų galimybę susipažinti su technologijomis ir įgyti įgūdžių, kaip jomis veiksmingai naudotis. Visą akademijoje parengtą mokomąją medžiagą netrukus bus galima rasti projekto interneto svetainėje: <https://smartdroplets.eu/>.

„Smart Droplets“ koncepcija visapusiškai prisideda prie aplinkosaugos ir žemės ūkio produktų kokybės gerinimo, reaguojant į šiuolaikinius iššūkius ir parodant mokslinių tyrimų, technologijų ir visuomenės bendradarbiavimo galimybes. Taikydamas šį požiūrį, „Smart Droplets“ projektas žada reikšmingai prisidėti prie Europos žaliojo kurso tikslų įgyvendinimo ir žemės ūkio pramonės perėjimo prie tvaresnės ateities. Parengė Simona Šalčiūnaitė, „AgriFood Lithuania DIH“ projektų komunikacijos ir viešųjų ryšių koordinatore. ■

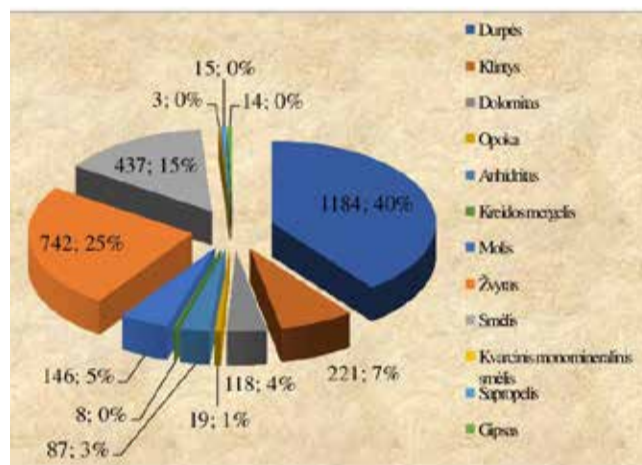
Ką valstybei teikia žemės gelmių turtai?

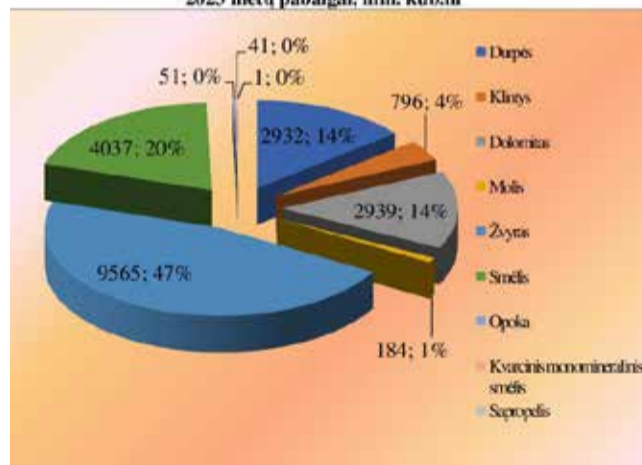
Alгимantas Grigelis,
Ginutis Juozapavičius

1939 metais, švenčiant valstybės nepriklausomybės dvidešimtmetį, Lietuvos moderniosios geologijos kūrėjas, tuomet – privatdocentas, vėliau – profesorius ir akademikas Juozas Dalinkevičius (1893–1980), Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) „Geologijos kabineto darbuose“ paskelbė leidinį „Lietuvos mineralinės žaliavos“. Šiame darbe jis aprašė 21 rūšį mineralinių žaliavų, slypinčių krašto gėlmėse, nurodė žinomus jų telkinius, šių žaliavų panaudojimo būdus ir naujas perspektyvas. Akad. J. Dalinkevičius yra pripažintas permio periodo klinties cemento gamybai atradėjas Karpėnų-Vėgerių apylinkėse. Jo tyrimų dėka Vakarų Lietuvoje išaugo šios statybinės medžiagos gamyklų kompleksas ir iškilo Naujosios Akmenės miestas. Kitas VDU mokslininkas – mineralogijos profesorius dr. Mykolas Stasys Kaveckis (1889–1969), tyrinėdamas Lietuvos mineralinius vandenius, ištyrė Birštone Vytauto vardu pavadintą mineralinio vandens šaltinį. Jo tyrimai padėjo itin išplėsti Birštono kurortą.

Tačiau net ir šiais laikais, net iš atsakingas pareigas einančių asmenų vis dar išgirstame, kad Lietuvoje nėra naudingųjų iškasenų. Paprasčiau kalbant, neturime nei aukso, nei sidabro, nei platinos, vario ar kitų metalų rūdos. Bet tai nėra blogai, žinant jų eksploatavimo ypatumus ir galimą poveikį aplinkai. Tačiau turime gausias nemetalines naudingąsias iškasenas ir labai geros kokybės požeminio geriamojo vandens išteklius. Kaip jau rašyta „Mokslo Lietuvoje“ (2024 m., Nr. 14 (745)), šias medžiagas su geologija nesusijusi visuomenė suvokia kaip įprastinę duotybę. Tačiau šių išteklių svarba išauga, kai išryškėja vis didėjantis jų trūkumas ir paaiškėja, ką mūsų valstybei gali duoti jos gelmių turtai.

Detaliai išvalgytų Lietuvos naudingųjų iškasenų išteklių struktūra 2023 metų pabaigai, mln. kub.m

Naudingųjų iškasenų gavybos struktūra 2023 metais, tūkst. kub. m

Išsamiai išvalgytų kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių struktūra 2023 m. pabaigoje ir gavyba 2023 metais – Lietuvos geologijos tarnybos duomenimis. Iš G. Juozapavičiaus archyvo, 2024 08 14

Nemetalinės naudingosios iškasenos

Pirmiausia apžvelkime nemetalines naudingąsias iškasenas. Tai vadinamosios mineralinės žaliavos, dūpės ir sapropelis (pastarosios dvi rūšys čia nenagrinėjamos). Tačiau ir be jų mūsų krašte dabar žinoma 17 rūšių nemetalinių naudingųjų iškasenų rūšių. Šiuo metu naudojami išsamiai išvalgyti 13 rūšių išteklių. Tokių telkinių žemės gelmių registre 2023 metų pabaigoje buvo suskaičiuota per 1080.

Bendras Lietuvos naudingųjų iškasenų išteklių kiekis siekia 2,99 mlrd. kubinių

metrų. 2023 metų duomenimis, jų iškasta ir panaudota per 20,5 mln. kubinių metrų. Valstybės duomenų agentūros skaičiavimais, žemės gelmių išteklių sudaro didžiąją dalį viso Lietuvos valstybės turto. Tokia naudingųjų iškasenų telkinių gausa liudija apie didžiulį žemės gelmių potencialą ir gerą jų iširtumo lygį. Ne visi telkiniai dėl tam tikrų apribojimų šiuo metu yra prieinami naudoti, nors kai kurie išteklių jau ir dabar galėtų teikti naudą visuomenei.

Mineralinės žaliavos

Lietuvoje turime pakankamą kiekį svarbiausių naudingųjų iškasenų, kurios plačiausiai naudojamos žmonijos gerovei kurti. Tai: žyrys, smėlis, molis, klintys, opoka, dolomitas, kvarcinis smėlis, uolinių padermių skalda ir kitos vietinės žaliavos statybinėms medžiagoms gaminti. Jų gavyba tiesiogiai lemia valstybės ekonominio išsivystymo lygį. Kuo optimaliau valstybė sugeba jas naudoti, tuo geresnės gyvenimo sąlygos sukuriamos visuomenei.

Šios žaliavos yra santykinai pigios, jos nėra toli vežamos, o suvartojamos beveik ten, kur iškasamos. Tačiau naudingųjų iškasenų telkinių prieinamumas kiekvienais metais mažėja, įvedant naujus aplinkosaugos apribojimus. Žyryo ir smėlio klotus, kuriuos gausiausiai naudojame, sunėšė ledynų tirpsmo vandenys arba upės. Tokie telkiniai aptinkami buvusio ledyno pakraščio aplinkoje suformuotose kalvotose aukštumose, prielaidinėse lygumose arba didžiųjų upių slėniuose. Aukštumas ir upių slėnius specialistai priskiria vaizdingiausiems kraštovaizdžiams, kuriuose draudžiama keisti reljefo formas. Bet moreninėse

ar limnoglacialinėse lygumose, kur vyrauja menkesnės estetinės vertės kraštovaizdžiai, smėlio ir žyryo sankaupų nėra. Todėl papildyti senkančius telkinius tokiose vietovėse, nepakeitus esančio teisinio reglamentavimo, būtų neįmanoma. Dėl to Lietuva gali patirti plačiai naudojamų išteklių stygių.

Sociumo požiūriu toks ribojimas nėra pagrįstas, kadangi naudingųjų iškasenų telkiniai yra lokalūs ir laikini taškai kokiame nors kalvyne, nes karjerai egzistuoja gana trumpą laiką, o iškastas plotas gali būti rekultivuojamas, atkuriant tokią reljefo aplinką, kokia ji ir buvo. Štai, pavyzdžiui, stambus Serafiniškių žyryo telkinys, slūgsojęs Vilniaus–Trakų plento 12 kilometre, iš kurio iškastinės medžiagos miesto daugiaploščių namų kvartalai, prieš 40 metų buvo rekultivuotas ir apsodintas mišku, kuris jau suaugo ir teikia grožį bei gerovę šiai vietai.

Upių slėniuose iškasas jų išteklius, buvusioje lygioje terasoje, nebenaudojamų karjerų vietoje gali atsirasti puikūs, pajvairinantys aplinką vandens telkiniai, žemės ūkio naudmenų plotai arba natūralios pievos. Pavyzdžiui, toks didelis vandens telkinys yra Kauno mieste buvusio Lampėdžių karjero vietoje, kuris jau tapo gyventojų poilsio ir vandens sporto zona.

Dolomitas

Itin svarbi statyboms ir kelių tiesimui būtina žaliava yra Šiaurės Lietuvoje kasamas dolomito akmuo. Kai kurios jo atmainos yra tokios stiprios, kad gali pakeisti importuojamą granito skaldą. Vienas seniausiai eksploatuojamų ir didžiausias Lietuvoje yra Petrašiūnų II dolomito karjerai Pakruojo rajone. Ten dirba naši kasybos technika. Dolomito klotas suardomas, uolieną sprogdinant, o įvairių frakcijų ir stiprumo savybių turinti skalda gaminama, ją trupinant ir malant, išplaunant smulkiąsias daleles vandeniui. Toks procesas yra draugiškas aplinkai, nes nekyla dulkių, o pačios smulkiąsios (smėlingos ir molingos) dolomito dalelės tampa dirvožemio kalkinimo priemone – dirvitu.

Natūralių pievų ir ganyklų

Ką valstybei teikia žemės gelmių turtai?

■ Atkelta iš 6 p.

problema

Naudingųjų iškasenų išteklių prieinamumas itin sumažėjo, paskelbus neliečiamomis natūralias pievas ir ganyklas, kurios pagal teisės aktus yra saugotinos dėl jų svarbos žemės ūkio naudmenų biologinei įvairovei palaikyti. Tačiau susidaro paradoksas, kai tokia pieva yra potencialaus telkinio (būsimo karjero) viduryje. Aplink šį saugotiną pievos plotą (ir po juo) slūgso nenaudojami ištekliai, tad žemės ūkio naudmenų, jei bus kasama, neišliks, o pieva praras savo funkciją, saugant jos bioįvairovę. Tačiau tokios pievos naikinti, norint pasiekti giliau slūgsančius išteklius, dėl dabartinių apribojimų vis vien negalima. Telkiniai tampa suskaidyti, ištekliai prarandami, o žemės ūkio veikla aplink tokią išsaugotą pievą vis vien nevyksta. Išteklių tenka ieškoti kitose vietose, todėl nepagrįstai prarandamos galimybės tenkinti visuomenės poreikius.

Plytinių likimas

Statybų technologijų raida reguliuoja mineralinių medžiagų gavybą bet kurioje šalyje. Lietuvoje daugiausia iškasama žvyro, smėlio ir dolomito, kurie naudojami kelių ar geležinkelio tiesimui, betono ir gelžbetonio dirbinių gamybai. Su šiais dirbiniais nuolat susiduria visi. Tačiau statybų technologijos taip pat keičiasi. Praeityje pastatų statybai buvo gausiai naudojamos keraminės plytos, blokeliai ir keramzitas. Pasikeitus technologijoms, poreikis tokiai statybinei keramikai rinkoje labai sumažėjo. Šiandien Lietuvoje nebeliko nė vienos gamyklos, gaminančios statybines medžiagas iš molio. Praėjusio amžiaus viduryje plytinės veikė vos ne kiekviename rajone ir net ne po vieną. Šiuo metu kasamas triaso periodo molis naudojamas tik cemento gamybai. Tai normalus procesas, kurį civilizacija patiria istorijos eigoje. Lietuvoje taip atsitiko ir su titnagu, naudotu akmens amžiuje, ir su balų rūda (limonitu), naudota geležies amžiuje.

Petrašiūnų II dolomito karjeras, 2024 m.
UAB „GJ Magma“ archyvas

Individualių namų kvartalas ir žaloji poilsio zona Kauno mieste, greta iškasto Vaišvydavos smėlio telkinio, 2024 08 08. Iš G. Juozapavičiaus archyvo

Ištekliai ir aplinka

Nesudėtinga parodyti, kad įprastinių žemės paviršiuje esančių eksploatuojamų mineralinių medžiagų (tokių kaip žvyras, molis, smėlis, dolomitas, klintis, durpės) gavyba gali būti draugiška gamtinei aplinkai. Beveik šimto metų kasybos patirtis liudija, kad toks procesas niekur nesukėlė aplinkai nepageidaujamų reiškinų. Europos mineralų forume, vykusiam 2010 m. gruodžio 2 d. Briuselyje, buvo akcentuota, kad tinkamai sutvarkyti karjerai padidina telkinių buveinių įvairovę ir vietovės gamtosauginę vertę. Išnaudoti ir sutvarkyti karjerai darniai įsilieja į aplinką. Prie buvusių karjerų, virtusių vandens telkiniais, žemės sklypų vertė labai padidėja dėl sukurto gražios aplinkos. Pavyzdžiui, tokia vietovė yra sukurta Kauno miesto pakraštyje greta iškasto Vaišvydavos smėlio karjero.

Anhidritas

Lietuvoje jau yra suprojektuota pirmoji požeminė anhidrito kasykla. Laukiama investuotojų. Anhidritas – permio periodo uoliena. Jo telkinys yra išžvalgytas Pagirių vietovėje Garliavos apylinkėse, kur 235 hektarų plote šios uolienos klodas slūgso 290–303 m gylyje, o jo storis yra nuo 41 iki 45,2 m. Taigi šie ištekliai – ištis milžiniški. Anhidritas yra sulfatų klasės mineralas ir nuosėdinė

uoliena, kurios cheminė sudėtis – kalcio sulfatas (CaSO₄). Uoliena tanki, neturinti plyšių, neporėta (monolitiška), nelaidi nei skysčiams, nei dujoms, kieta ir atspari, panaši į marmurą, lengvai pjaunama, šlifuojama ir poliruojama. Lietuvos anhidritas yra labai grynas: CaSO₄ kiekis siekia 97–98 proc. Anhidrito ištekliai šiame telkinyje – labai dideli, jų įsisavinimas įgalintų sukurti naują pramonės šaką. Tai atvertų galimybes plėtoti chemijos ir rišamųjų medžiagų pramonę, gaminti ir eksportuoti šį dekoratyvinį akmenį statyboms. Be to, ši gamyba – mažai imli energijai ir draugiška aplinkai. Požeminėje kasykloje iškastos ertmės galėtų tapti puikiomis saugyklomis įvairiems produktams laikyti pastovioje temperatūroje. Jos yra saugios nuo bet kokių išorės poveikių. Galima būtų įrengti suspaustų dujų, ekstremalių situacijų valdymo nepažeidžiamą centrą, edukacines erdves ir kt. Be to, sodrios mėlynos spalvos anhidritas pakyla į juvelyrinio akmens klasę, kurioje jam suteiktas „angelito“ vardas.

Baigiamosios išvados

Žmonija negali egzistuoti, nenaudodama naudingųjų iškasenų. Ne veltui esminiai civilizacijos raidos etapai identifikuojami mineralinių žaliavų rūšis atspindinčiais vardais: akmens, bronzos, geležies amžiai. Per

du pramoninių revoliucijų šimtmečius ši paradigma nepakito ir atvedė Europos civilizaciją į „plieno ir anglies“ sąjungą. Tačiau dar iki to laikotarpio tapusi labai naudinga ir „nepamainoma“ polietileno plėvelė, sukurta XIX a. pabaigoje, per postpramoninės evoliucijos šimtmetį užtersė pasaulį savaime nenykstančiu užkratu, kurio atsikratyti kai-nuos milijardus dolerių (eurų ir pan.).

Tuo norime pasakyti, kad „plastiko“ amžiuje vietinių mineralinių žaliavų poreikis ir jų produktų gamyba neišvengiamai didės. Tai laužys dirbtines prieinamumo užkardas, kada poreikis viršys siekį būtinai išsaugoti gamtinę aplinką. Sprendimas galimas tik imant kompromisą, pasitelkiant tausojančios plėtos principus. Taip naudingųjų iškasenų gavyba tenkins svarbiausius visuomenės poreikius. Esame įsitikinę, kad Lietuvoje įmanoma priimti adekvačius sprendimus, sudarančius sąlygas pasiekti naudingus žemės gelmių turtais, tvariai juos naudoti ir tinkamai atstatyti, sugrąžinant Motinai Gamtai jau išnaudotas teritorijas. Tokių pavyzdžių Lietuvoje gausėja.

Autoriai: Algimantas Grigelis, Lietuvos mokslų akademijos akademikas, ir Ginutis Juozapavičius, fizinių mokslų (geologijos) daktaras, UAB „GJ Magma“ mokslinis vadovas

Mokslininkai tiria pavojų keliančias protrūkio sroves

Poilsiautojus šiltuoju metų sezonu traukianti Baltijos jūra gali būti ištis pavojinga, o ramus vandens paviršius gali slėpti itin stiprias sroves, nešančias gilyn nuo kranto. Šios srovės vadinamos protrūkio srovėmis. Vilniaus universiteto mokslininkai dr. Laurynas Jukna ir dr. Rasa Janušaitė ėmėsi išsamios šio reiškinio analizės, siekdami geriau suprasti protrūkio srovių susidarymo mechanizmus bei jų elgseną Lietuvos pajūryje ir taip padėti užtikrinti saugesnį poilsį prie jūros.

Protrūkio srovių susidarymo sąlygos ir jų įtaka žmonių saugumui Lietuvos pajūryje

Protrūkio srovės yra statmenai nuo kranto jūros link nukreipti labai stiprūs vandens srautai, kurie paprastai susidaro dėl vandens lygio skirtumų išilgai kranto, kai į krantą statmenai pučia ir gena vandenį vėjai. Savo ruožtu vandens lygio skirtumai atsiranda dėl išilgai kranto pasikartojančių seklumų – priekrantės sėklių ir tarp jų išsidėsčiusių pagilėjimų. Esant palankioms sąlygoms, šios sistemos įgauna ryškiai vingiuotą „gy-

Dr. Laurynas Jukna ir dr. Rasa Janušaitė

vatėlių“ formas (jos atsikartoja ir atsispindi krante matomų įlankų ir ragų pavidalu). Seklumose (ties vadinamaisiais sėklių ragais) bangos lūžta labiau, todėl tose vietose susidaro didesnė banginė patvanka.

Protrūkio srovės viršija olimpinio plaukiko greitį

Šios srovės labiausiai žinomos dėl savo greičio ir jūroje besimaudantiems poilsiau-

tojams keliamų pavojų. „Apie jų keliamus pavojus kasmet pranešama spaudoje, apie jas nuolat išpėja pajūryje budintys gelbėtojai. Šios srovės gali tekėti greičiu, viršijančiu olimpinio plaukiko greitį – įvairūs tyrimai rodo, kad jos gali pasiekti iki 2,5 m/s greitį. Tai yra labai įspūdingas greitis, jei įsivaizduotume, kad patenkame į tokią srovę ir ji nukreipta nuo kranto tiesiai į jūrą, – sako dr. L. Jukna.

Pradėti protrūkio srovių tyrimus paskatino tai, kad kasmet į šias jūros priekrantės sroves patenka ir skęsta labai daug žmonių. Protrūkio srovių veikla iš esmės yra dažniausia priežastis, kodėl žmonės skęsta jūroje. Kita tyrimus paskatinusi priežastis yra ta, kad ši tema Lietuvoje yra gana mažai nagrinėta. Vieninteliu žinomu tyrimu dar nepriklausomybės atkūrimo pradžioje atliko dr. Gintautas Žilinskas. Tačiau šiuo metu egzistuoja tobulesnės priemonės, leidžiančios tyrinėti protrūkio sroves. Lietuvos pajūryje ir priekrantėje susidaryti šioms srovėms yra labai palankios sąlygos. Nors srovės – pavojingos, ilgą laiką tokie tyrimai tiesiog nebuvo vykdomi dėl jų sudėtingumo.

Kaip atpažinti pavojingą srovę?

Vizualiai atskirti potencialiai rizikingas vietas, kur tuo metu yra susidariusios protrūkio srovės, gana nesudėtinga. Pirmiausia, venkite įlankų, kuriose dažniausiai susidaro protrūkio srovės. Norint saugiai maudytis, geriau rinktis paplūdimio vietas su į kranto pusę išsikišusiomis seklumomis, vadinamomis sėklių ragais ar kyšuliais, ir vengti jas skiriančių gilesnių įlankų, kurias gelbėtojai įprastai vadina duobėmis. Ties šiais kyšuliais visada bus seklus, o protrūkio srovių nebus.

Antra, stebėkite bangas. Jei matote lūžtančias bangas, tai reiškia, kad po jomis yra seklumų, o ties įlankomis, kuriose susidaro protrūkio srovės, bangos įprastai nelūžta arba lūžta rečiau. Įbrisdami maudytis, lengvai pajusite seklumas: einate nuo kranto gilyn, įkrentate iki pusės, tada išlipate iki kelių, paskui vėl giliau ir taip toliau. Tai yra sėkliai ir tarpsekliai.

„Atkreipkite dėmesį į lūžtančių bangų liniją. Jei bangos lūžta ištisine linija išilgai kranto, tai yra normalu. Tačiau jei pastebite,

Mokslininkai tiria pavojų keliančias protrūkio sroves

■ Atkelta iš 7 p.

kad lūžtančios bangos tarsi pertrauktos ir vanduo ramiai teka tarsi kanalais į jūrą, tai yra protrūkio srovių požymis. Tokios vietos atitinka įlankas ir yra potencialūs protrūkio srovių kanalai, kuriais vanduo išnešamas į jūrą. Tokių vietų reikėtų vengti“, – atkreipia dėmesį dr. L. Jukna.

Kaip numatyti pavojų?

Vienas iš Vilniaus universiteto mokslininkų tyrimo tikslų yra automatiškai atpažinti sėklių ragus ir įlankas, potencialias protrūkio srovių susidarymo vietas. Tam naudojama palydovinė informacija, dirbtinis intelektas ir geografinės informacinės sistemos. Palydoviniams tyrimams pasitelkiami optiniai Europos kosmoso agentūros palydovo „Sentinel-2“ vaizdai. Jie skiriasi nuo įprastų vaizdų, matomų „Google Earth“ ar „Google Maps“, nes fiksuoja ir žmogaus akiai matomą, ir nematomą šviesą. Be to, tyrimo metu atliekami matavimai jūroje, siekiant identifikuoti protrūkio srovių susidarymo vietas ir įvertinti jų priklausomybę nuo sėklių ragų bei įlankų pobūdžio.

„Atlikdami matavimus jūroje, naudoja-

me specialius plūduriuojančius matuoklius su GPS sekikliais. Matuokliai leidžia įvertinti priekrantės srovių greitį ir judėjimo trajektoriją. Srovių sekimo vietose atliekame batimetrinius matavimus. Apskritai tokie matavimai kelia nemažai iššūkių, ypač dėl bangų poveikio. Todėl matuokliai konstruojami taip, kad atlaikytų stiprias bangas, tiksliai įrašytų jų buvimo duomenis ir nebūtų veikiami vėjo ar kitų išorinių veiksnių“, – aiškina dr. L. Jukna.

Tyrimo metu mokslininkams teko susidurti su įvairiais iššūkiais. Pirmiausia, komanda yra nedidelė, palyginti su tarptautiniais tyrimais, kur dalyvauja didelės jūrinių valstybių, tokių kaip JAV, Australija, Didžioji Britanija, institucijos su didžiuliais išteklių. Antra, jūros tyrimai ne visada tokie romantiški, kokius įsivaizduoja su tuo nesuspajinė žmonės. Dažnai tenka dirbti esant nepalankioms oro sąlygoms, o toli nuplūduriavusius matuoklius reikia išsitraukti iš kartais visai neišiltos jūros, parsinešti kartais net kelis kilometrus pėsčiomis. Be to, ne visada pavyksta laiku pagauti matuoklius, nes srovės juos gali nunešti toli į jūrą, o protrūkio

srovių susidarymo vietas ne visada lengvai pasiekiamos.

„Nepaisant iššūkių, tyrimas vyksta sklandžiai. Naudojant palydovinius duomenis, kuriuos protrūkio srovių karštų taškų žemėlapis, atrinkose vietose atliekami matavimai. Tyrimo metu tobulinama matavimo konstrukcija, o rezultatai turės praktinę naudą. Be to, tyrimas vykdomas plačioje teritorijoje – Kuršių nerijoje ir žemyniniame krante. Nors tam reikia gero fizinio pasirengimo ir daug laiko, prie tyrimo prisideda ir savanoriai. Neseniai pasirašėme bendradarbiavimo sutartį su BĮ „Klaipėdos paplūdimiai“, tad ateityje duomenis surinkti padės ir Klaipėdos regiono paplūdimiuose nuolat budintys gelbėtojai. Tikimės, kad tyrimo rezultatai turės tiesioginės naudos ir jiems“, – sako dr. L. Jukna.

Protrūkio srovės sunku pastebėti ir užfiksuoti

Tyrėjų teigimu, viena iš problemų yra ta, kad protrūkio srovės – epizodinis reiškinys, kurį gana sudėtinga tiesiogiai užfiksuoti ar

pamatyti. Dėl to mokslininkai orientuojasi į priekrantės reljefą ir tokius morfologinius požymius, kaip sėklių ir tarpseklių struktūra ir forma, pagal kuriuos galima identifikuoti potencialias protrūkio srovių susidarymo vietas.

„Pirmoji mūsų projekto dalis skirta sukurti metodui, kuris leistų automatiškai identifikuoti šias sėklių ragų ir įlankų sistemas optiniuose palydoviniuose vaizduose. Tada galėtume įvertinti šių sistemų formos išsivystymo laipsnį ir daugiamečių pasikartojimą tiek erdvėje, tiek laike. Įvertinę visus šiuos dalykus, galėsime kartografuoti ir išskirti potencialias protrūkio srovių susidarymo vietas Lietuvos Baltijos jūros krante. Taip pat galėsime išskirti tuos paplūdimius, kuriuose yra saugiausia maudytis, ir tuos, kuriuose maudytis yra mažiausiai saugu, remdamiesi daugiamečių tendencijomis. Galėsime nustatyti, kada ir kur šiltuoju periodu, kalbant apie priekrantės reljefą, susidaro sąlygos, palankios protrūkio srovėms, ir kada bei kur tos sąlygos pasitaiko rečiau“, – sako dr. R. Janušaitė. *Šiam projektui finansavimą skyrė Lietuvos mokslo taryba (LMTLT), sutartis Nr. S-PD-24-86.*

Gimtadienio proga sveikiname akademikę, profesorę habil. dr. Grasildą Blažienę

Grasilda Blažienė gimė 1949 m. rugpjūčio 15 d. Viekšniuose. 1975 m. Vilniaus universitete (VU) baigė vokiečių kalbos studijas. 1993 m. apgynė humanitarinių mokslų daktaro disertaciją „Sembos prūsų vietovardžiai“. 2007 m. rugsėjo 14 d. atliko habilitacijos procedūrą VU („Prūsų vietovardžiai kaip savarankiško tyrimo objektas“). 2007 m. jai suteiktas profesoriaus pedagoginis vardas. Nuo 2014 m. yra Lietuvos mokslų akademijos tikroji narė. Mokslininkė stažavosi Vokietijos slaptajame valstybiniame archyve „Prūsijos kultūros paveldas“ (2000, 2001, 2005, 2007, 2011, 2014 m.), Prahos (2014, 2015, 2016 m.), Halės

(2014 m.) archyvuose. Mokslinių tyrimų sritys: prūsų resp. baltų onomastika, prūsistika ir baltistika, lyginamoji kalbotyra, kalbotyros istorija, šiuolaikinės kalbotyros kryptys ir metodai, Mažosios Lietuvos kultūros istorija, senųjų rankraščių paleografinė ir lingvistinė analizė, vertimo teorija ir praktika.

Profesorė nuosekliai tiria senosios prūsų kalbos vietovardžius ir asmenvardžius, užfiksuotus neskeltuose šaltiniuose – daugiausia lotyniškai ir vokiškai rašytuose Prūsijos hercogystės dokumentuose. Dėl ilgamečio darbo į mokslinę apyvartą pateko nemenkas onomastinių duomenų pluoštas, papildęs žinias apie fragmentiškai paliudytą senąją

prūsų kalbą. Savo iniciatyva profesorė subūrė mokslininkų komandą, su kuria pradėjo leisti seriją, pavadintą prūsų kalba „Billėmai bhe ersinnimai“ („Bylojame ir pažįstame“). Pagrindinė tarptautinių konferencijų pranešimų tematika – prūsų vardyno tyrimo problemos, onomastikos tyrimai kalbų kontaktų atžvilgiu, baltistikos resp. prūsistikos tyrimų perspektyvos, prūsiškų tikrinių vardų lotynų ir vidurio vokiečių kalba užrašytuose šaltiniuose tyrimo ypatumai. *Parengta pagal Lietuvių kalbos instituto ir Visuotinės lietuvių enciklopedijos medžiagą*

TAUTOS ISTORIJOS PUSLAPIAI

Dr. Raimundas Kaminskas

Sveikinimas laisvės kovotojai gimtadienio proga

Rugpjūčio 18 d. įvyko šventinis Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių Anykščių filialo susirinkimas. Renginio metu Lietuvos laisvės kovotojai – partizanų ryšininkei, politinei kalinei ir tremtinei Primai Bučytei-Petrylienei perdavė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro (LGGRTC) generalinio direktoriaus dr. Arūno Bubnio sveikinimą jos 95-ojo gimtadienio proga. P. Bučytės-Petrylienės iniciatyva anykštėnai – buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai – pastatė 16 paminklų, 56 tipinius partizanų atminimo pamin-

Dr. Raimundas Kaminskas perduoda LGGRTC generalinio direktoriaus dr. Arūno Bubnio sveikinimą Lietuvos laisvės kovotojai – partizanų ryšininkei, politinei kalinei ir tremtinei Primai Bučytei-Petrylienei.

Autoriaus archyvo nuotr.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių Anykščių filialo šventinio susirinkimo dalyviai

klėlius, pažymėjo atminimo lentelėmis 72 partizanų motinų kapus, surengė apie 200 renginių laisvės kovoms ir tremtims atminti. 2010 m. P. Bučytė-Petrylienė buvo apdo-

vanota Vyčio Kryžiaus ordino Didžiuoju kryžiumi.

Su Lietuva širdy

Rugpjūčio 3 d. Ariogaloje (Raseinių r.), Dubysos slėnyje įvyko tradicinis, jau 34-asis, Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydis „Su Lietuva širdy“. Sovietinės okupacijos metais iš Lietuvos buvo ištremta daugiau kaip 300 tūkst. žmonių, tūkstančiai ištremtųjų žuvo lageriuose Sibire, Altajuje, Kazachstane ir kt.

Kaip ir įprasta, sąskrydis prasidėjo politinių kalinių, tremtinių ir jų artimųjų, šaulių

Sąskrydžio dalyviai. R. Kaminsko archyvo nuotr.

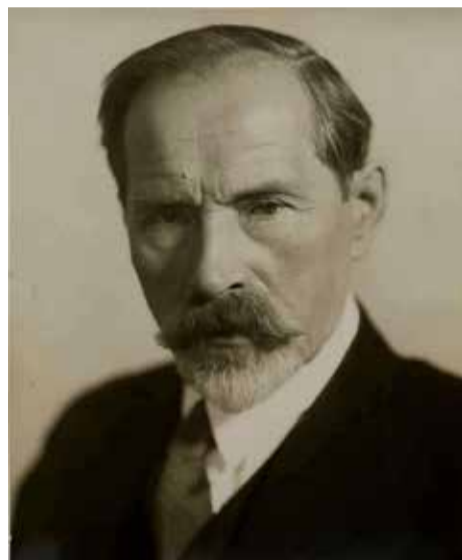
bei kitų organizacijų atstovų eitynėmis nuo Ariogalos bažnyčios į Dubysos slėnį, kur buvo įžiebtas sąskrydžio aukuras. Vėliau buvo aukojamos šv. Mišios, skambėjo Lietuvos valdžios ir įvairių organizacijų atstovų bei svečių sveikinimai. Renginio metu buvo surengtos dokumentų parodos, pristatytos naujos knygos, skambėjo tremtinių chorų ir kitų Lietuvos bei Latvijos atlikėjų kūriniai.

Būsimųjų Lietuvos kūrėjų gyvenimas Jelgavoje

Šių metų rugpjūčio 10 d. sukako 150 metų, kai gimė pirmasis Lietuvos valstybės Prezidentas Antanas Smetona (1874–1944). Ta proga prisiminkime jo ir kitų jo amžininkų gyvenimo faktus Jelgavoje, Latvijoje.

Istorijos šaltiniai liudija, kad 1893 m. rudenį A. Smetona įstojo į Mintaujos (dabar – Jelgavos) berniukų gimnaziją (dabar – Gederto Eliaso Jelgavos istorijos ir meno muziejus). Tada ten gimnazijos mokytoju dirbo Jonas Jablonskis, skleidęs lietuvių dvasia, apie save būręs lietuvių gimnazistus ir daręs poveikį jų nuotaikoms bei tolesnio gyvenimo kelio ar karjeros pasirinkimui. Geriausiu J. Jablonskio mokiniu tapo A. Smetona. J. Jablonskis būsimam prezidentui nulėmė ir likimą, supažindindamas su Chodakauskais. Būsimoji prezidento žmona Sofija mokėsi Mintaujos mergaičių gimnazijoje.

J. Jablonskio aplinkoje prieglaudęs ieškojo ir 1893 m. į Mintaują vikaru paskirtas kun. Juozas Tumas-Vaižgantas. J. Jablonskis į Mintaują pakvietė rašytoją Liudviką Didžiulienę-Žmoną, kuri įkūrė lietuvių židiniu tapusį moksleivių bendrabutį ir globojo

Pirmasis Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona

lietuvių moksleivius. L. Didžiulienės pensionate gyveno A. Smetona, būsimas gydytojas oftalmologas, pedagogas, prof. Petras Avižonis ir daugelis kitų asmenybių. Pensionato pastatas buvo įkurtas Krantinės g. 6, šalia

Antano Smetonos gimnazija Jelgavoje

sinagogos, tačiau iki šių dienų neišliko.

Lietuviai gimnazistai Mintaujoje būrėsi į būrelius ir draugijas, iš kurių garsiausia – „Kūdikio“ draugija, veikusi 1890–1899 m. Draugijos nariai kartu su kitais gimnazistais 1896 m. aktyviai pasipriešino rusinimo politikai – gimnazijos vadovybės vertimui melstis rusų kalba. Dėl to dalis moksleivių buvo pašalinti iš gimnazijos be teisės į ją sugrįžti. Tarp karštai pasipriešinusiujų buvo J. Tūbelis, A. Smetona ir V. Mironas. A. Smetona į gimnaziją jau nebegrįžo.

Mintaujos gimnazijos moksleivių sąra-

Prezidento Antano Smetonos atminimo lenta

šas – įspūdingas. Jame keturi būsimieji Prezidentai: Antanas Smetona, Latvijos – Janis Čakstė, Albertas Kviesis ir Lenkijos – Stanislavas Voicechovskis, Ministrai Pirmininkai: Mykolas Sleževičius, Vytautas Petrulis, Juozas Tūbelis, Vladas Mironas, Ernestas Galvanauskas (mokėsi Mintaujos realinėje gimnazijoje), keturi Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarai: A. Smetona, Jonas Smilgevičius, Kazys Bizauskas, Vladas Mironas, abiejų šalių politikos, ekonomikos, mokslo, kultūros ir meno atstovai.

Ukrainos palaikymo akcija „Saulėgraža“ Tuskulėnų memoriale

2024 m. rugpjūčio 29 d. Vilniuje, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) Tuskulėnų memoriale vyko Ukrainos palaikymo akcija „Saulėgraža“. Renginyje dalyvavo LGGRTC generalinis direktorius dr. Arūnas Bubnys, Vilniaus Švč. Trejybės Graikų apeigų katalikų bažnyčios klebonas Mikolaj Kozelkivskyy

OSBM, Ukrainos ambasados Lietuvoje, Vilniaus ukrainiečių bendrijos, organizacijos „Ukrainos namai“, Generolo Povilo Plechavičiaus karių sąjungos, LPKTS, LPKTB, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos atstovai ir kiti svečiai. Lietuvių ir ukrainiečių dainas atliko Lietuvos kariuomenės Vilniaus įgulos karininkų ramovės choras „Aidas“.

Renginio dalyviai LGGRTC Tuskulėnų rmties parke. Autoriaus archyvo nuotr.

Paminėtos Lietuvos didvyrio K. Škirpos 45-osios mirties metinės

Rugpjūčio 18 d. sukako 45 metai nuo Lietuvos laisvės kovų dalyvio, pirmojo kariuomenės savanorio ir Birželio sukilimo rengėjo, Lietuvių aktyvistų fronto kūrėjo pulkininko Kazio Škirpos mirties. Vilniaus šv. Ignato bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už Kazį Škirpą.

Kazys Škirpa 1918 m. buvo pirmasis Lietuvos kariuomenės savanoris. 1919 m. sausio 1 d. kartu su būriu Lietuvos savanorių pirmą kartą Vilniuje, Gedimino bokšte, iškėlė Lietuvos valstybės vėliavą.

K. Škirpa vadovavo Generaliniam kariuomenės štabui, buvo Aukštųjų karininkų kursų lektorius, steigiamojo Seimo narys,

Pulkininkas Kazys Škirpa

apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu. Vėliau dirbo diplomatinėje tarnyboje Lenkijoje ir Vokietijoje. 1940 m. buvo vienas iš Lietuvos

aktyvistų fronto kūrėjų ir 1941 m. Birželio sukilimo prieš SSSR okupaciją Lietuvoje rengėjas.

Jo atminimo įamžinimo klausimu tapo memorialinės lentos istorija. Nacionalinis susivienijimas K. Škirpos 45-ąsias mirties metines paminėjo Vilniaus savivaldybės sunaikintos Kazio Škirpos atminimo lentos vietoje Vilniuje, Vasario 16-osios g. 1. Kelios dešimtys spontaniškai susirinkusiųjų išgirdo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) parengtą objektyvią istorinę-archyvinę pažymą, kurią parengė Alfredas Rukšėnas, pasirašė dr. Arūnas Bubnys – du rimčiausi nacistinės okupacijos

laikotarpio tyrinėtojai. Dokumentą perskaitė mokytoja Alina Laučienė ir režisierius Gaudentas Aukštikalnis.

LGGRTC pažyma valdantiejiems yra nepatogi ir medijose neskleidžiama, tad svarbu, kad buvo viešai pagarsinta, jog TS-LKD, arba vadinamųjų konservatorių, antivalstybinė politika, šmeižtas pulkininko K. Škirpos atžvilgiu, lentos suniokojimas ir Birželio sukilimo diskreditavimas nieko bendra su istorine tiesa neturi, tačiau, kita vertus, pažodžiui atitinka Kremliaus propagandą. Kova – nebaigta. Neabejotinai memorialinė lenta K. Škirpai bus vėl pagamina ir pakabinta.

KAZYS ŠKIRPA NUSIPELNĖ PAMINKLO

Darius Alekna

Pastarieji su K. Škirpos atminimu susiję įvykiai paskatino atsiversti dar neskaiytą storą knygą. Tai – K. Škirpos „Sukilimas“. Įspūdingas veikalas. Ją specialia-

seminare turėtų studijuoti Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto (TSPMI) studentai ir Karo akademijos kariūnai. Kad aiškiau suprastų, kas yra Lietuvos, o ne kokių nors kitų šalių interesai, ką veikia diplomatai, kaip kuriamos pasipriešinimo organizacijos...

Be K. Škirpos veiklos Berlyne ir jo sumanyto Lietuvos aktyvistų fronto, parengtų instrukcijų ir programinių dokumentų ne tik kad nebūtų buvę Birželio sukilimo. Nebūtų buvę ir pasiaukojančios partizanų kovos, nebūtų buvę ir Sąjūdžio. Pulkininkas ir di-

plomatas K. Škirpa nusipelno ne atminimo lentos ant buvusios komendantūros sienos, o įspūdingo paminklo garbingiausioje Vilniaus vietoje.

APGINANT ANTANĄ SMETONĄ

Prabėgusi savaitė nebuvo kuo nors ypatinga, jeigu ne pasibaigęs spalvingas pasaulio futbolo čempionatas, prasidėjusi šventinė apsipirkimo karštligė, teberusenantys politiniai skandaliukai. Tiesa, ukrainiečiams tai toks pat tragiškas metas: Rusija toliau naikina jų miestus, žudo nekaltus žmones, griaua gyvybiškai svarbias infrastruktūros vietas, o Vakarai, grimztantys į kalėdinį fejerverkų svaigulį, sotaus senolio H. Kisindžerio (angl. *Kissinger*) stiliumi postringauja apie būtinas Ukrainos ir Rusijos taikos derybas.

Tiesa, Lietuvoje vėl kilo šurmulyš dėl pirmojo jos Prezidento Antano Smetonos atminimo įamžinimo. Atrodo, kaip ir dėl Vyčio, į mūsų pakilo Kauno ir Vilniaus politikai bei intelektualai. Po pusmečio svarstymų Vilniaus miesto taryba jau pritarė paminklo vietai – priešais Senąjį teatrą Basanavičiaus gatvėje. Ši vieta pasirinkta neatsitiktinai – teatre 1917 m. rugsėjo 18–22 d. posėdžiavo Lietuvių konferencija, išrinkusi Lietuvos Tarybą ir jos pirmininką A. Smetoną.

Nors tai ir Vilniaus savivaldybės prerogatyva, dėl siūlymo 2024-uosius skelbti atmintiniais A. Smetonos metais susikibo ir Seimas. Tokie, kaip „socialdemokratas“, ekonominį išsilavinimą turintis parlamentaras Algirdas Sysas, aršiai prieštaravo siūlymui skelbti „diktatorių metus“, nesgi esą A. Smetona įvykdė karinį perversmą, sodino į kalėjimus kitaminčius, draudė laisvą žodį. Diskusijos persimetė į žiniasklaidą, kuri taip pat mėgavosi „diktatoriaus“ sąvoka ir, žinoma, į diskusijas intrigos dėlei kvietė tą patį A. Sysą su dar vienu kitu kairiuoju...

Neįstengiantiems atsiplėšti nuo sovietinių laikų karikatūrų, kaip užsienin bėgantis prezidentas, pasiraityjęs kelnes, brenda per Lieponos upelį, galima patarti atsiversti Alfonso Eidinto arba A. Smetonos bendražygio Aleksandro Merkelio solidžius veikalus, kone tokiu pat pavadinimu „Antanas Smetona“. Juose išsamiai apibūdintas to meto trapumas ir politinės aplinkybės, kodėl 1926

A. Smetona su šeima: žmona S. Smetoniene, sūnumi Juliumi, dukra M. Smetonaite-Valušiene ir žentu pulkininku A. Valušiu. LCVA nuotr.

m. gruodžio 17-ąją grupė karininkų įvykdė A. Smetonai palankų karinį perversmą, kodėl per paskutinį 1940 m. birželio 15 d. naktinį Vyriausybės posėdį jis nesulaukė kabineto narių pritarimo, kodėl Prezidentas su šeima ir grupe pagalbininkų tos lemtingos dienos pavakarę pro Kybartus vyko į Vakarus, taip išvengdamas Estijos ir Latvijos vadovų likimo.

Didžiausia A. Smetonos nuodėmė jo priešininkai vadina prieš 96 metus įvykdytą perversmą. Visiškai nesidomėdami, kokios aplinkybės privertė tautininkus imtis tokio radikalaus veiksmo, Prezidento kritikai kerta iš peties: jis siekęs savanaudiškų autokratinių tikslų ir norėjo paminti gležnus demokratijos daigus.

Žinoma, oponentų ietys daugiausia nukreiptos į du A. Smetonos veiklos laikotar-

pius – į 1926-ųjų gruodį ir 1940-ųjų birželį. A. Merkelis autobiografinėje knygoje apie pirmąjį Lietuvos Prezidentą išsamiai aprašo perversmo aplinkybes. Priminkime tuos laikus. Po nepriklausomybės atkūrimo 1918 m. stoji tikrai sunkus metas. A. Merkelis rašo, kad į Lietuvą atguzėjo nemažai bolševikų agentų, Rusijoje paruoštų karininkų, kurie skleidė lenininę propagandą. Už K. Griniaus sudaryto ministrų kabineto, kuriame trys nariai kalbėjo rusiškai, o vienas lenkiškai, kritiką 1923 m. pradžioje laikraščio „Vairas“ redaktorius A. Smetona pateko į kalėjimą.

Šešerius metus Seime daugumą turėjęs krikščionių demokratų blokas, priglaudęs socialdemokratų ir valstiečių liaudininkus, valdžios neišlaikė ir 1926 m. gegužę įvyko nauji Seimo rinkimai. Jūs laimėjo šių dviejų kairiųjų partijų ir krikščionių

demokratų sąjunga. Naujoji dauguma netrukus ėmė naikinti karo padėtį šalyje, ketino legalizuoti komunistų partiją, o tai paskatino komunistuojančios „darbo žmonių“ minios neramumus. Čia ir pasirodė liaudininkas, būsimas Lietuvos vadovas, sovietų proteguotas praėjus vos dviem dienoms po A. Smetonos pabėgimo, Justas Paleckis, kuris buvo paskirtas ELTA direktoriumi.

Lapkritį įtampa pasiekė viršūnę: Kaunas virto susidūrimų su policija frontu. Kaip antipodas komunizmui atsirado fašizmo terminas, žinoma, pagal tuometinį supratimą. Artėjanti bolševikinė banga privertė tautininkus ieškoti išeičių ir viena iš jų buvo naktį iš gruodžio 16-osios į 17-ąją, per pačią Prezidento K. Griniaus 60-mečio šventę, išvaikytas posėdžiaujantis Seimas ir namuose suimti ministrai. Rytę Lietuvos kariuomenė paskelbė pareiškimą,

kad ji, „pamačiusi, jog dabartinis Seimas ir Vyriausybė perduoda tėvynę bolševikams ir svetimtaučiams, nutaria paimti laikinai šalies valdymą į savo rankas, kad greičiausiai atiduotų ją į rankas tikrų Lietuvos sūnų...“ Tokiu sūnumi tuomet buvo laikomas A. Smetona. Apsiribodami tik šiais įvykiais, drąsiai galime teigti, kad tuomet reikėjo „tvirtos rankos“, kad Lietuva būtų išgelbėta nuo bolševizmo.

Ne, A. Smetona nebuvo idealas, bet jo beveik 14 metų valdymą, kupiną dvejonių, paklydimų ir silpnumo akimirų, reikėtų vertinti vienu bruožu: tuo metu Lietuvai reikėjo tokio diktatoriaus ar autokrato. Gaila tik, kad lemiamomis akimirkomis jis nesulaukė nuoširdžios ir ištikimos bendražygių paramos. Nesulaukia ir dabar. *Šaltinis: Voruta.lt, Pozicija.org*

ŽUVUSIAJAM SAUSIO 13-ĄJĄ UŽ LIETUVOS LAISVĘ KAUNO KARO MUZIEJUJE VIETOS NEATSIRADO...

Ligija Tautkuvienė

Kaunas – daugeliui kauniečių gimtasis, visada mielas miestas, nors šie jau seniai čia nebegyvena. Studijos Vilniuje pasiglemžia ir laiko savo glėbyje.

Tačiau bet kokiai progai pasitaikius, lekiama, vykstama į Kauną. Juk Kaunas – Lietuvos širdis. Ar kas paneigs? Kaune – tėvų ir artimųjų kapai Petrašiūnuose, pamėgtos vaikystės, jaunystės vietos...

Kaune man ypač svarbios yra Putvinskio (buv. S. Nėries) ir Daukanto gatvės, kurių susidūrimo stovėjo mūsų su Vitalija vaikystės ir jaunystės namas, kur kasdienis gyvenimas tekėjo iki mokslų Vilniuje. Šalia mūsų, čia pat buvo Vytauto Didžiojo karo, M. K. Čiurlionio dailės muziejai.

Karo muziejuje buvo pašarvotas vienintelis kaunietis, žuvęs Sausio 13-ąją prie TV bokšto Vilniuje. Tai mano sūnėnas, Vitalijos

Kaunas. Vytauto Didžiojo karo muziejus

sūnus, gimęs po pusmečio paskendus jo tėčiui Povilui. Titą užaugino Juozas Krivickas, kuris tapo jam tikroju tėvu, mokęs, auklėjęs sūnų. Visi buvome tikri lietuvninkai – mama, be kaltės kalta, „paatostogavusi“ Sibire, tėtis – senas spaustuvininkas, karo pabaigoje, vokiečiams traukiantis, kartu su mama, išgelbėjęs „Varpo“ spaustuvės linotipo įrangą, už ką jau po karo buvo rusų apdovanotas kažkokiu ordinu ar medaliu „Za doblestnij trud v velikoj otečestvenoj vojne“. Tėtis visada aiškino, kad gelbėjo linotipą, nes be jo spaustuvė – be smegenų ir širdies. Ne rusams gelbėjo, kurie, užėmę Kauną,

ŽUVUSIAJAM SAUSIO 13-AJĄ UŽ LIETUVOS LAISVĘ KAUNO KARO MUZIEJUJE VIETOS NEATSIRADO...

■ Atkelta iš 10 p.

Jau antrą dieną galėjo išleisti laikraštį „Doroga na Zapad“ („Kelias į Vakarus“), bet Lietuvai, iš dalies Felicijai Bortkevičienei (AB „Varpas“ direktorei) – savotiškai mano tėčio, našlaičio, globėjai. Jos namelyje, stovėjusiame spaustuvės kieme, F. Bortkevičienė leido apsigyventi tėvų šeimai kartu su išgelbėta iš Kauno geto žydaite Teklyte (Tikva). Kitoje namo pusėje buvo apgyvendintas vokiečių karininkas, neretai vaikus vaišinęs šokoladukais... Mano tėvams visą gyvenimą egzistavo du laikotarpiai – smetoniškasis (kada du jauni, gražūs žmonės sukūrė šeimą) ir „rusams užėjus“.

1969 m. mūsų namukas (Prisikėlimo bažnyčios papėdėje) buvo nugriautas, o jo vietoje išaugo Statybos ir architektūros institutas. Tėtis ilgai saugojo Smetonos laikų aukotojo bažnyčios statybai knygutę, į kurią įklijuodavo ženkliukus, panašius į pašto ženklus, tik mažesnio formato.

Kai mano sesė Vitalija, būdama 22 metų, liko našle, jos pirmagimė Rimutė ir vėliau gimęs Titutis neretai leisdavo laiką pas senelius – nors taip palengvindavo našlės dalią. Karo muziejus buvo ranka pasiekiamas, ypač liūtai. Taigi man, tuometei piemenei, tekdavo dalia vaikiukus nusivesti prie liūtų ir taip suteikti malonumą paglostyti visiškai nebaisius jiems žvėris...

Pakviečiau Laimą aplankyti Vytauto Didžiojo karo muziejų, prisiminti tas tragiškas Sausio dienas, ypač 13-osios naktį. Juk Laima Lingytė, ilgametė LRTV režisierė, buvo pirmojo dokumentinio filmo „Titas“ (1992) režisierė, o scenarijaus autorė – šių eilučių autorė. Žinojau, kad anksčiau Karo muziejuje buvo vietelė, skirta Tito Masiulio, kurį laidojo vos ne visas Kaunas ir Lietuva, atminimui. Taigi muziejuje pasiteiravome, kur galėtume surasti ekspoziciją, vietą, lentą ar kažką, skirtą

Titas Masiulis

Titui Masiuliui. Mūsų dideliame nustebimui ir nusivylimui, deja, NIEKO!

Lietuvos Vytauto Didžiojo karo muziejus. Karas visada susijęs su istorija, su politika (nebuvo karo be politikos!). Kas buvo, yra Sausio 13-oji? Ar tai ne pats svarbiausias viso Sąjūdžio kovos – neginkluoto karo įvykis? Ar Sausio 13-osios aukos neiškovojo Lietuvai istorinės ir politinės LAISVĖS? Ir jei ne jie, tie jauni 14 Lietuvos patriotų, atidavę savo brangiausią turtą – gyvybę už Mūsų Laisvę, už Nepriklausomybę, ar šandien mes būtume laisvi?! Taip, daugiau kaip per tris dešimtis metų įvyko nesuvokiami protu įvykiai – atgavę laisvę, buvome savaip okupuoti nesąžiningų politinių vertelgų. Juk neretai mes, tie, kurie saugojome, stovėjome prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, TV bokšto, Spaudos rūmų, tuometinio Radijo ir televizijos komiteto, dabar pagalvojame, ar už tokią Laisvę sumokėta brangiausia Žmogaus GYVYBĖS kaina?!

Didelėse muziejaus erdvėse neradome nė lašelio, nė raidelės, kuri primintų Karo muziejaus lankytojams tą svarbų įvykį –

Tito Masiulio laidotuvės Karo muziejaus kiemelyje

Sausio 13-ąją ir Lietuvos Laisvės kovotoją Titą Masiulį. O juk čia, Karo muziejuje, jis buvo pašarvotas, čia – muziejaus kiemelyje, prie jo karsto, vyko karštos kardinolo V. Sladkevičiaus, mons. A. Svarinsko ir kitų visuomenės veikėjų pagarbos žuvusiajam, atsisveikinimo kalbos. Iš Karo muziejaus kiemelio jaunuoliai nešė karstą iki jo kapo vietos (tiesiai į nepažinto tėčio Povilo Masiulio glėbį) Petrašiūnuose. Visame jo paskutinės kelionės kelyje žmonės su ašaromis akyse, klūpodami degė žvakelės, atiduodami paskutinę pagarbą Titui... Lietuviui, be galo mylėjusiam Tėvynę, gyvenimą...

Man, Tito Masiulio tetai, buvo gėda, skaudu – kodėl mes taip greitai viską pamirštame? Šandien išgarbintieji, ne visada pelnytai, savo didumu ar menkumu nustumia užmarštin, rodos, nedidelę auką paaugokiusiusius. Tik Savo Gyvenimą už mūsų žemiškąjį gyvenimą...

– Būkite laisvi ir laimingi! – Tito mėgiama frazė, šandien pakibus ore.

Kaip jūs, Karo muziejaus darbuotojai, jaučiatės, trindami mums Laisvę iškovoju-

siųjų atminimą? Tai mūsų istorija, tai mūsų fizinė ir politinė Laisvė. Tikiuosi, kad suvokiame, kokią žalą darote Lietuvos jaunimui, taip žiauriai, gal net su komunistine nuostata, nuslėpdami Lietuvos Laisvės gynėjų istoriją, jų indėlį į mūsų Laisvę. O juk minite kiekvieną Sausio 13-ąją, galimai, rengiate vos ne pasaulinio lygio konferencijas ar pan.

Šandien nepagarbą Lietuvos Laisvės istorijai ir jos didvyriams prilyginu su K. Škirpai skirtos paminklinės lentos nuplėšimu nuo Teisingumo ministerijos sienos Vilniuje. Tautos didvyriai savo gyvenimo pavyzdžiu yra tautiškumo, patriotizmo mokytojai. Karo muziejus pamiršo, kad ne tik parodos, knygų pristatymai, bet ir svarbių įvykių istorinės ir politinės datos auklėja, moko augančią kartą Tėvynės meilės, patriotizmo. Tik ar muziejus turi išsikėlęs tokį tikslą, jei savo erdvėse neatrado vietos Titui Masiuliui, pirmojo laipsnio Vyčio Kryžiaus ordino kavaleriui, apdovanotam pirmojo laipsnio medaliu „Už nuopelnus Vilniui ir Tautai“? Gėda jums. (Tekstas – sutrumpintas.) Šaltinis: Pozicija.org

KVIEČIAME Į 17-AJĄ J. P. ALEKSOS KONFERENCIJĄ

Šiaulių akademija

MSI

Lietuvos mokslininkų sąjungos institutas

Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

Lietuvos mokslo taryba

MOKSLO LIETUVA

Finansuoja Europos Sąjunga NextGenerationEU

NAUJOS KARTOS LIETUVA

Doc. dr. Vita Juknevičienė

Gerb. kolegos, Maloniai kviečiame dalyvauti 17-ojoje Jono Prano Aleksos tarptautinėje tarpdisciplininėje mokslinėje konferencijoje „VALSTYBĖS VAIDMENS RAIDAI XXI AMŽIUI: TAUTINIS IR TARPTAUTINIS KONTEKSTAS“. Pagrindinė konferencijos tema: „Atviras, skaidrus ir atsparus valdymas“. Konferencija vyks 2024 m. rugsėjo 27 d. Vilniaus universiteto Šiaulių akademijoje (Vytauto g. 84, Šiauliai), hibridiniu būdu, todėl bus galima jungtis ir „MS Teams“ platformoje.

Registracija į konferenciją vyks iki 2024 m. rugsėjo 13 d. Registracijos formą galite rasti šiuo adresu: <https://forms.office.com/e/jpRasfKkvM>

Kviečiame informaciją pasidalinti su tais, kuriems ji gali būti aktuali. Kilus klausimams, galite susisiekti su organizatoriais el. paštu anzelika.gumuliauskiene@sa.vu.lt

Skulptūros ir grafikos darbų paroda Lietuvos medicinos bibliotekoje

Rugsėjo 5 d., 18 val. kviečiame į Antano Gabrieliaus Dervinskio skulptūros ir grafikos darbų parodos „Burbulas“ atidarymą. Autorius kviečia stebėti, kaip socialinės medijos veikia mūsų kasdienybę, ją palengvindamos ar apsunkindamos. Darbai savyje talpina technologijų poveikio prieštarumą – grafinė spauda ir 3D spausdinimas vaizduoja teigiamą, „rekomenduojamą“

technologijų pusę, o vizualinė dalis perteikia pavojus. Parodoje keliamas klausimas – ar įmanoma naudotis technologijomis ir būti jų neišnaudotam.

Antanas Gabrielius Dervinskis – jaunosios kartos menininkas, Vilniaus dailės akademijoje studijavęs metalo plastiką, o vėliau Jano Mateikos akademijoje Krokovoje baigęs skulptūros magistro studijas. Nors savo darbe

naudoja skaitmenines technologijas, menininkas save laiko tradiciniu skulptoriumi. Savo kūryboje jis siekia estetikos, supindamas figūrą, technologijas, amatus ir medžiagas, o temas dažnai diktuoja savistaba.

Paroda Lietuvos medicinos bibliotekoje (Kaštonų g. 7, Vilnius) veiks iki rugsėjo 27 d.

Antano Gabrieliaus Dervinskio darbas

LIETUVOS TAUTINIO ATGIMIMO AŽUOLYNAS

Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys – Jono Basanavičiaus gimtinė – pristato naują pažintinę ekskursiją vaikams ir besimokančiam jaunimui tautinio atgimimo ažuolyne Ožkabaliuose. Šis apsilankymas lankytojams padės suprasti, kokios istorinės aplinkybės 1989 m. lėmė, kad būtų pasodintas Lietuvos tautinio atgimimo ažuolynas, kokias istorijas mums pasakoja jo giraitės: Knygnešių, Vasario 16-osios ir Kovo 11-osios Aktų signatarų, Represijų aukų, Tautos vienybės, Pasaulio lietuvių ir kitas. Parengė Akvilė Matulionytė, LNM komunikacijos specialistė

Tautinio atgimimo ažuolynas.
Silvestro Samsono (LNM) nuotrauka

VASAROS PABAIGOS ŽENKLAI

Prof. Antanas Svirskis

Išlaužo žuvininkystės ūkio tvenkiniuose prieš kelionę į pietus sustoja pasistiprinti įvairių paukščių pulkai. Atskiromis dienomis jų suskrenda net po kelis tūkstančius. Tai daugiausia šiauriau praleidę vasarą paukščiai, kurie čia saugiai pailsi. Tvenkinių pakraščiuose jie randa įvairaus maisto ir akmenukų virškinimui pagerinti. Tarp jų matome ir nuostabias, bet Lietuvoje pastaraisiais metais sparčiai nykstančias pempes.

Pempės prie Išlaužo tvenkinių.
Darius Svirskio nuotr.

VILNIAUS UNIVERSITETAS ŠVENTĖ RUGSĖJO 1-OSIOS EISENOS 30-METĮ

Ši rugsėjį Vilniaus Gedimino prospektu jau trisdešimtą kartą žygiavo triukšminga ir spalvinga išskirtinė studentų, dėstytojų ir kitų Vilniaus universiteto (VU) bendruomenės narių eiseną. Per šiuos metus ji tapo neatsiejama Rugsėjo 1-osios šventės Vilniuje dalimi. Minėdami šią jubiliejinę progą, prisiminkime, kaip prasidėjo ši universitetinė tradicija.

Rugsėjo 1-osios eisenos idėja kilo 1994 m., kai tuometinis VU rektorius prof. Rolandas Pavilionis reikalų valdytoji Sigitui Sunelaičiui pasiūlė surengti visos universiteto bendruomenės eiseną pagrindine miesto gatve. Įdomu tai, kad pirmoji eiseną vyko visai ne rugsėjo 1-ąją, o rugsėjo 16-ąją, minint 415-ąjį Vilniaus universiteto gimtadienį. Būtent antroji iškilnių diena baigėsi profesorių, dėstytojų, studentų eitynėmis Gedimino prospektu. Tik kitais metais, 1995-aisiais, eiseną vyko šiandien mums įprastą dieną – rugsėjo 1-ąją.

Kaip rašoma laikraščio „Universitas Vilnensis“ 1994 m. spalio numeryje, „nemaža minia universiteto gyventojų, susirinkusi prie Žvėryno tilto, patraukė pro Seimą link universiteto centrinių rūmų. Priekyje žengė pučiamųjų orkestras „Trimitas“, paskui rektorius, profesoriai, fakultetų kolonos. Demonstracija susirinko Didžiąjame kieme. Į studentus, sutiktus ovacijomis, kreipėsi rektorius. Vėliau visus linksmino studentų improvizuoti vaidinimai, parodijuojantys skirtingus universiteto raidos etapus, linksmino folkloriniai ansambliai.“

Tais pačiais metais buvo nuspręsta sukurti dar vieną naują tradiciją – rengti šventę Didžiąjame kieme. Anksčiau mokslo metų pradžios šventė vykdavo Vilniaus sporto rūmuose kartu su kitomis sostinės aukštosiomis mokyklomis.

Pirmus trejus metus eisenoje nedalyvavo Kauno fakultetas, tačiau vėliau prisi-

jungė ir jo bendruomenė – kauniečiai iki šiol kiekvieną rugsėjį atvažiuoja į Vilnių. Pirmą kartą visa VU bendruomenė nuvažiavo į Kauną 1999 m. spalį – tada nuo Laisvės alėjos triukšmingai nužygiavo iki Muitinės gatvės įsikūrusio Kauno humanitarinio fakulteto, taip paminėdama jo 35-metį. „Tai jau istorija. Matome situaciją, susiklosčiusią prieš du dešimtmečius. Tuomet, po virtinės sumaišties metų, kai tartum buvo suabejota klasikine universitetine tradicija, ir ėmė kurtis nauji universitetai. Vilniaus universitetas atsitiesė ir vėl tvirtai užėmė šalies universitetų lyderio pozicijas. Kauno fakultetui tai suteikė pasitikėjimą, kad baigėsi įtampos ir nuolatiniai bandymai komercializuoti fakulteto turtą ir jį likviduoti kaip perteklinį. Fakultetas įtvirtino Vilniaus universitetą Kauno regione, tapo patikimu ne tik studijų, bet ir mokslo partneriu“, – prisimena buvęs Kauno fakulteto dekanas prof. Stasys Albinas Girdzijauskas.

Doc. Kęstutis Driaunys, buvęs Kauno fakulteto dekanas, teigia, kad kiekvieną kartą, dalyvaudamas VU eisenoje, išgyvena daugybę jausmų: „Pirmiausia tai puiki galimybė pajusti, kokia didelė ir įvairi yra VU bendruomenė, ir didžiulius, kad esu jos dalis. Čia patiriu stiprų bendrumo jausmą, kai matau, kiek daug žmonių susivienija dėl bendro tikslo. Tai suteikia jėgų ir vilties siekti pokyčių, kurti gražesnę pasaulį. Eisenoje visada pasisemiu entuziazmo ir energijos, kuri sklinda iš visų dalyvių – tai ypatingas momentas, kai visi esame vieningi ir kupini ryžto.“

2021 m. sausio 1 d. atsiradus VU Šiaulių akademijai (VU ŠA), VU mokslo pradžios eisenoje žygiavo ir dar daugiau bendruomenės narių. Pačioje pirmoje VU ŠA eisenoje dalyvavusi ŠA direktorė prof. Renata Bilbokaitė prisimena neišdildomus išpūdžius: „Buvo labai malonūs išpūdžiai, nes didžiulė

Vilniaus universiteto šventinė eiseną. VU nuotr.

minia jaunų žmonių žygiuoja per gražiausią Vilniaus miesto dalį primindama, kad mokslas ir studijos yra jų pasirinkimas! Lydėjo vienybės jausmas, pasididžiavimas, kad esame didelės šeimos dalis, fiziškai nutolę

vykdome savo misiją regione, bet esame ta pati genealoginė šeima! Miestiečiai taip pat stebi, džiaugiasi, smagu – toks priminimas visiems, kad išsilavinimas yra vienas iš svarbiausių gyvenimo aspektų.“

„MOKSLO
LIETUVOS“
PARTNERIAI:

alkas.lt

POZICIJA

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169